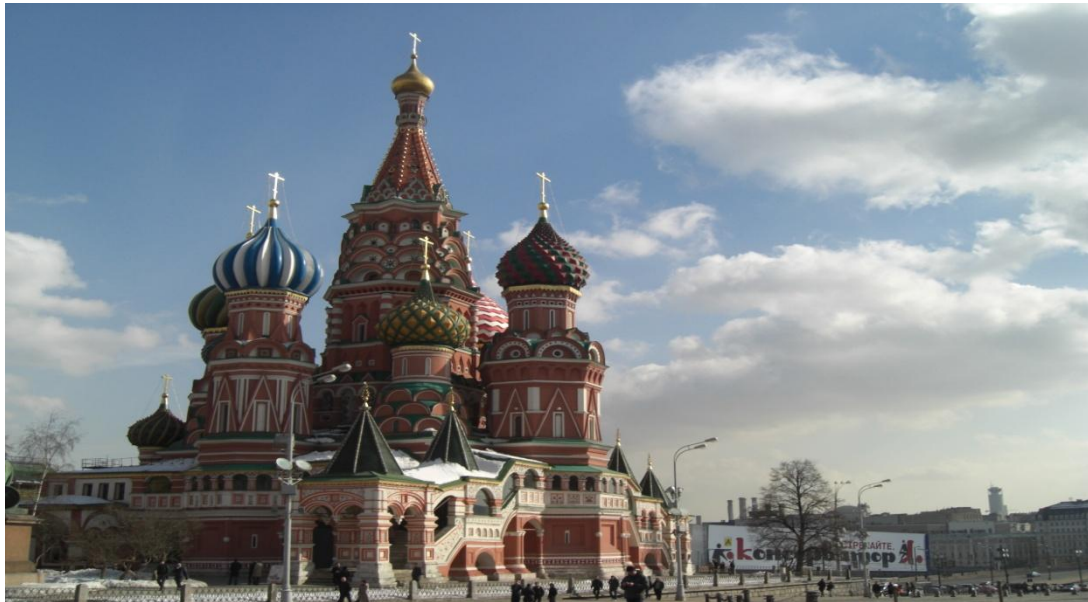

Animatumkategorien i russisk: en empirisk undersøkelse av ord for sjødyr og mikroorganismer

RUS-3910

Erle Røkenes

*Mastergradsoppgave i russisk språk
Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning
Universitetet i Tromsø
Våren 2010*

Bildet på forsiden er tatt av Erle Røkenes.

Forord

Min tid som student ved Universitet i Tromsø avsluttes med denne masteroppgaven. Den er laget delvis i Arkhangelsk og i Tromsø.

Høsten 2009 var jeg i Arkhangelsk på utveksling og laget spørreundersøkelsen som er lagt til grunn for kapittel 2 der. Jeg fikk mye hjelp underveis, men vil spesielt takke Marina Kalinina, Marina Boboedova og Natasha Shestova. Uten dere hadde spørreundersøkelsen ikke vært mulig å gjennomføre.

Veileder på oppgaven har vært Tore Nettet. Tusen takk for all hjelp, og for veldig oppbyggende og konstruktive kommentarer.

Koen, tusen hjertelig takk for at du har tatt så godt vare på meg det siste året. Du er en fantastisk kjæreste!

Eventuelle feil i oppgaven er kun mine egne.

Lyngseidet, 14. mai 2010

Erle Røkenes

Sammendrag

Denne oppgaven handler om animatumkategorien i russisk og tar utgangspunkt i regelen om at ord som betegner levende vesener, får genitivlik akkusativ. Jeg ser nærmere på to områder, hvor det er kjent at det er usikkerhet i bruken av genitivlik akkusativ, nemlig små sjødyr og mikroorganismer. Jeg har undersøkt hvordan disse ordene bøyes, både ved hjelp av en informantundersøkelse og en korpusundersøkelse. Jeg har sett på ulike faktorer som kan tenkes å ha innvirkning på om ordene skal regnes som animate eller inanimate, bl.a. substantivets betydning og verbets betydning. Jeg har undersøkt hvor ofte de undersøkte ordene får genitivlik akkusativ og regnet det om til prosent.

De viktigste resultatene er som følger: For sjødyr er det først og fremst substantivet som bestemmer om ordet får høy, lav eller middels høy prosentandel genitivlik akkusativ. Verbet kan imidlertid trekke prosentandelen litt opp eller ned. For mikroorganismer ser det ut til at verbet har mindre å si, og at enkelte substantiv bøyes som animate eller inanimate uansett hvilke verb de står til.

Innhold

Forord	I
Sammendrag	III
Innhold	V
1. Innledning	1
1.1 Materiale og metode	2
1.2 Tidligere forskning	5
1.2.1 Hva er animatum og i hvilke sammenhenger brukes det?	5
1.2.2 En todeling eller et hierarki?	6
1.2.3 Er animatumhierarkiet en variant av noe større?	8
1.2.4 Hva avgjør om et ord er animatum? Hvilken type kategori er animatum?.....	9
2. Informantundersøkelse	13
2.1 Innledning og oversikt	13
2.2 Substantivets betydning	19
2.3 Verbets betydning	20
2.4 Betydningen av entall vs. flertall	24
2.5 Informantenes betydning	25
2.6 Hvordan virker de to faktorene ”substantivets betydning” og ”verbets betydning” sammen?	26
2.7 konklusjon	29
3. Undersøkelse i korpus	31
3.1 Innledning og oversikt	31
3.2 Substantivets betydning	33
3.3 Verbets betydning	37
3.4 Betydningen av entall vs. flertall	40
3.5 Utvikling i bruken av animatum over tid.....	42
3.6 Hvordan virker de to faktorene ”substantivets betydning” og ”verbets betydning” sammen?	44
3.7 Konklusjon.....	49
4. Konklusjon	51
5. Referanser	53

1. Innledning

Denne oppgaven handler om å utforske grensene for animatumkategorien i russisk. Animatumkategorien er en morfologisk kategori ved substantiv. Substantiv som refererer til animate (levende, besjelede) vesener, får genitivlik form i syntaktiske sammenhenger som forlanger akkusativ, enten som objekt til verb eller som komplement til preposisjoner (Timberlake, 2004:165).

1. Я вижу стол
2. Я вижу студента
3. Я смотрю на стол
4. Я смотрю на студента

Som vi ser av eksemplene, har студент, som betegner et besjelet vesen, den genitivlike akkusativendelsen, mens стол som ikke betegner et levende vesen, har den vanlige nominativlike akkusativformen. Russisk grammatikk tvinger dermed språkbrukerne til å ta stilling til om substantiv betegner besjelede eller ikke-besjelede vesener. Termene animatum/inanimatum og levende/ikke-levende brukes også. De russiske termene er одушевленность og неодушевленность. For ord som студент og стол er det enkelt å avgjøre om vi har med animater eller inanimater å gjøre, men grensene mellom de to kategoriene er ikke alltid like klare. I denne oppgaven skal jeg konsentrere meg om to grupper substantiv der det er kjent at vakling forekommer, nemlig små sjødyr og mikroorganismer. Det er imidlertid et område til hvor man kan se vakling i animatumregelen, nemlig ved enkelte tallord. Det må være genitivlik akkusativ (A=G) for mennesker ved 2-4, mens dyr kan bøyes både med genitivlik og nominativlik akkusativ (Mathiassen, 1996).

1. Он видел двух мальчиков
2. Он видел двух коней/два коня

Dette er også et eksempel på at animatumregelen står sterkere høyere opp i animatumhierarkiet. Dyr er lavere på animatumhierarkiet enn mennesker, og dermed tillates også nominativlik akkusativ (A=N). Jeg kommer tilbake til animatumhierarkiet i 1.2.2.

Jeg har valgt å undersøke følgende ord: кальмар 'blekksprut', краб 'krabbe', креветка 'reke', омар 'hummer', рак 'krepse', устрица 'østers', амёба 'amøbe', бактерия 'bakterie', вирус 'virus' og микроб 'mikrobe'. De seks første ordene kan klassifiseres som sjødyr, og de andre som mikroorganismer. Sjødyr er interessante fordi vi møter dem både som dyr og som matretter, i motsetning til for eksempel hund og katt. Jeg valgte bevisst bort eksotiske sjødyr som informantene muligens ikke ville vite hva var. Hensikten var å teste dem på ord de kjenner.

Mikroorganismer er interessante å undersøke, fordi man normalt ikke tenker på dem som besjelede vesener. Hvis vi antar at språket er antroposentrisk, dvs. at mennesket er det prototypiske besjelede vesen, er mikroorganismer så langt unna prototypen som det er mulig å komme. Dette skaper uklarhet om hvorvidt de skal regnes som animate eller ikke.

Det ville være interessant å se om alle ordene innenfor en kategori oppførte seg likt. Derfor har jeg valgt å behandle ord for flere sjødyr og mikroorganismer. Kapittel 1 har to underkapitler. Kapittel 1.1 inneholder en oversikt over materiale og metode, i dette tilfellet en gjennomgang av spørreundersøkelsen. Kapittel 1.2 er en oversikt over tidligere forskning på dette temaet.

1.1 Materiale og metode

Den enkleste måten å undersøke den grammatiske oppførselen til sjødyrene og mikroorganismene på er gjennom en spørreundersøkelse. En annen mulighet er å ta opp samtaler med morsmålsbrukere på bånd for så å analysere dem og se hvordan de bøyer de ulike ordene. En slik metode vil kunne gi spontan tale, men den er veldig tidkrevende. Man er heller ikke garantert at de ordene man er ute etter, dukker opp i samtalen. Det vil også være vanskelig å få tak i mange informanter ved en slik metode. Til gjengjeld passer denne metoden fint hvis man for eksempel vil forske på barns språkutvikling. En tredje mulighet er å gjennomføre en korpusundersøkelse. Det har jeg gjort, og resultatene av den vil bli gjennomgått i kapittel 3.

Fordelene med en spørreundersøkelse er mange. Den kan gjennomføres på kort tid, og man kan teste mange personer. I tillegg er det lett å sammenligne resultater. Det er imidlertid også en del ulemper ved en slik undersøkelse. I stedet for å svare det de mener er riktig, kan mange informanter ende opp med heller å svare det de tror man er ute etter for på den måten å ”hjelp” testerene. Siden det blir en kunstig språksituasjon er det også en risiko at mange informanter automatisk vil tenke seg om før de svarer, noe de ikke ville gjort i en spontan språksituasjon. Dette kan påvirke svarene deres og er derfor uheldig.

Undersøkelsen endte opp med 69 setninger; 35 i kategorien sjødyr og 14 i kategorien mikroorganismer. Alle setningene er funnet på internett. En annen mulighet ville vært å lage dem selv, men dette ble forkastet av tidshensyn og fordi jeg ikke er morsmålsbruker slik at det dermed kunne ha sneket seg inn feil. Ulempen med å finne setninger på internett er at man ikke vet om setningene er korrekt russisk. Ingen kvalitetskontrollerer språket i alle artikler og hjemmesider, så man må kontrollere setningene selv. Jeg gjorde imidlertid ikke det, simpelthen fordi jeg ikke tenkte på at det kunne være feil i setningene. Heldigvis fikk pilotundersøkelsen avslørt feilene. Selv om man risikerer ugrammatiske setninger, er det til gjengjeld enkelt å finne setninger på internett, og man har mange å velge mellom. Setningene i spørreundersøkelsen utgjør en blanding av flere typer. Noen er hentet fra oppskrifter, andre fra nyhetsartikler, og andre igjen er utsagn hentet fra private hjemmesider. En del av setningene har muntlig språk, noe som er et bevisst valg. Da tilstreber man en muntlig, spontan språksituasjon, som er det ideelle for en spørreundersøkelse.

Ett av målene med spørreundersøkelsen var å se om sjødyrene blir bøyd forskjellig alt etter hvilket verb man bruker i setningen.

Derfor var det viktig å finne forskjellige typer setninger. Oppskriftssetningene er valgt ut fordi sjødyrene der presenteres som en ingrediens og ikke som et dyr.

5. Взбить яйца, добавить куриный бульон, _____ (устрица мн.ч.) и хорошо размешать.

Denne setningen er hentet fra en oppskrift. Slike setninger følger et fast mønster og det er ofte de samme verbene som går igjen, for eksempel *добавить*.

”Есть” er et annet verb som gjør at sjødyrene fremstilles som mat.

16. Как есть _____ (рак мн.ч.) написано во многих книгах по застольному этикету.

Dette er en nøytral setning; en vanlig utsagnssetning.

To verb går på følelser, *любить* og *ненавидеть*. Her kan det være både dyrene eller matretten man ikke liker.

2. Я ненавижу _____ (кальмар мн.ч.), а муж и ребенок очень любят, так что приходится, затыкая нос, готовить.

Denne setningen har et muntlig språk og er uhøytidelig. Jeg valgte bevisst også å ta med slike setninger for å gjøre undersøkelsen mer underholdende og dermed mer tiltalende for informantene.

1. Конечно, я очень люблю _____ (креветка мн.ч.), но как-то непривычно их с сырой морковкой кушать.

Denne setningen har også muntlig språk og er uhøytidelig.

”Ловить” er med i undersøkelsen fordi det er det verbet som tydeligst fremstiller sjødyrene som levende aktive dyr. Verbene som ble brukt er ganske generelle, siden det var viktig å finne verb som gikk an å bruke om alle sjødyrene.

8. Россия запретит ловить _____ (краб мн.ч.) в Тихом океане.

En russer kommenterte til meg at det korrekte ville ha vært å si законы России i stedet for Россия, så selv om det er en nyhetssetning, har den et uformelt språk.

I kategorien mikroorganismer hadde jeg valgt ut fire ord: *амеба*, *бактерия*, *вирус* og *микроб*. Målet var å se om bruken av genitivlik akkusativ varierte alt etter om mikroorganismene ble fremstilt som passive eller aktive objekter. Alle ordene ble kombinert med følgende verb: *изучать*. Dette verbet ble valgt siden mikroorganismene blir fremstilt som passive forskningsobjekter.

21. *Сейчас специалисты продолжают изучать _____ (бактерия мн.ч.), выявляя, способны ли они помочь в борьбе с другими заболеваниями.*

Изучать er et verb som vanligvis forbinder med passive, inanimate ting.

I tillegg ble tre av ordene kombinert med *уничтожать* og ett med *убивать*. Disse verbene er ment å fremstille mikroorganismene som levende siden man jo må leve for å kunne bli drept. Der det var mulig, fant jeg også eksempler med andre typer verb, som *заставить*, *называть* og *пожалеть*.

10. *Ученые заставляют _____ (микроб мн.ч.) вырабатывать ток.*

Her bruker man verb som man ellers kun bruker om mennesker.

Амеба og *бактерия* er kun brukt i flertall, siden de er hunkjønnord, mens *микроб* og *вирус* er brukt både i entall og flertall. I motsetning til hankjønnord har hunkjønnord en egen, distinkt akkusativform i entall, som brukes både for besjelede vesener og for døde ting.

I spørreundersøkelsen er det 20 "narresetninger". De utgjør ca 29 % av det totale antallet og er valgt ut med den tanke at de skal ligne på de andre setningene. Hensikten med dette er å forhindre at informantene finner et mønster i setningene og på den måten "gjennomskuer" hva undersøkelsen handler om. Hvis det skulle skje, kan informantene komme til å svare det de tror man er ute etter, i stedet for å svare det de selv mener. Derfor handler en del av narresetningene om sjødyr, andre om mikroorganismer, og noen om matoppskrifter generelt. I tillegg er det også noen andre setninger. Narresetningene har stort sett verb og preposisjoner som styrer akkusativ, men det er også noen setninger der genitiv og dativ skal brukes.

Spørreundersøkelsen ble laget og gjennomført i Arkhangelsk høsten 2009. Totalt deltok 51 informanter; alle sammen russiske morsmålsbrukere. Av disse var 45 kvinner og seks menn. Fire oppgav yrkesfaglig utdanning, fem oppgav ikke utdanning og de resterende 42 hadde høyere utdanning. Den yngste informanten er ti år og den eldste er 63. Gjennomsnittlig alder på informantene er 33 år. Det ideelle utvalget av informanter ville ha bestått av like mange kvinner som menn, og med en jevn fordeling av folk med høyere utdanning hhv yrkesfaglig eller ingen utdanning. I praksis var dette vanskelig å få til. For allikevel å få troverdige resultater har jeg måttet se bort fra å sammenligne kjønn og utdanningsnivå hos informantene. Det eneste man kan sammenligne, er alder, siden jeg der har bra variasjon. Før spørreundersøkelsen ble gjennomført, foretok jeg en pilottest. Hele undersøkelsen inkludert narresetningene ble testet ut på to personer. Disse var begge kvinner, men med svært forskjellig alder. Pilottesten avslørte at en del av setningene hadde mange grammatikkfeil, og at russerne hang seg opp i disse. Dette ble rettet på. Ellers var det ikke noe å rette på.

1.2 Tidligere forskning

1.2.1 Hva er animatum og i hvilke sammenhenger brukes det?

Timberlake har følgende definisjon på animatumregelen: Substantiv som refererer til animata får genitivlik form i syntaktiske sammenhenger som forlanger akkusativ, enten som objekt til verb eller som komplement til preposisjoner (Timberlake, 2004:165). I entall er imidlertid denne bruken av genitivlik akkusativ eller A=G begrenset til hankjønnssord hvor nominativ og akkusativ ellers ville ha fått samme form, altså ikke substantiv som *судья* og *дедушка*, som har sine egne akkusativformer *судью* og *дедушку*. I flertall kan alle animate substantiv uttrykke animatum, uansett kjønn. Dette skyldes at russisk ikke har noe grammatisk skille mellom kjønn i flertall. Når russiske språkbrukere skal bøye substantiv i akkusativ, må de altså ta stilling til om substantivet er animatum eller inanimatum.

Stort sett er det liten variasjon i når man bruker animatum. Det er bare to områder hvor det kan variere. Det ene er pronominaladjektivene *сам* og *весь* når de modifierer pronomener, og det andre er *substantiv som semantisk sett ikke er entydig animate* (Timberlake, 2004, kursiven er min). Det er disse tilfellene oppgaven skal dreie seg om. Timberlake (2004) har en god forklaring på leksikalske spørsmål angående animatum. Noen substantiv har forskjellige betydninger, en animat og en inanimat, og disse substantivene bruker enten A=G eller A=N alt etter hvilken betydning man mener. *Дуб* kan både betegne et tre (inanimat) og en dum person (animat). *Язва* kan bety både sår/pest og være en negativ betegnelse på et menneske. Ved andre substantiv er det ikke et slikt klart skille mellom to betydninger. I følge Timberlake (2004) får navn på sjødyr ofte animat form når de betegner dyrene i sitt naturlige miljø, *ловить крабов*, A=G. Når de beskrives som mat, kan de være både animate og inanimate: *Мы довольно часто ели крабы/крабов*.

Det finnes imidlertid forskere som ikke er helt enige i Timberlakes syn på animatumregelen, deriblant Marija Stefanovic (2009). Hun mener at alle unntakene og tvilstilfellene kan forklares på en annen måte. I følge Stefanovic er animatumkategorien bare en del av en større kategori, nemlig "object typicality". I stedet for å dele substantiv inn i animate / inanimate bruker hun betegnelsen typisk / atypisk om objektene. Hennes antagelser baserer seg på forståelsen av det prototypiske objektet som en "relatively less active, less controlling, or less initiative argument of two-place predicates" (Sanders, 1984). Et inanimat objekt er derfor et "typisk" (eller normalt) objekt og får nominativlik akkusativ. Et animat objekt må følgelig være et atypisk objekt. På russisk markeres atypiske objekter med genitivlik akkusativ.

Stefanovic mener at hvis det er behov for å betrakte et inanimat objekt som forskjellig fra andre typiske objekter, vil det bli markert som om det var animat, m.a.o. vil det få genitivlik akkusativ. Hvis et animat objekt har nominativlik akkusativ vil det signalisere at taleren mener objektet har lavere verdi og derfor er "reduisert" til et vanlig objekt. Tvilstilfeller forklarer hun med bruk av den vanlige animatumregelen, nemlig at variasjonen skyldes usikkerhet om den animate statusen til referenten. Dette gjelder for eksempel navn på mikroorganismer, uutviklede organismer og immobile vesener. Enkelte helt klart inanimate referenter får genitivlik akkusativ, bl.a. spillkort. Dette forklarer Stefanovic med at de er individualiserte og beskrives på samme måte som man ellers ville ha beskrevet animater.

De har navn, og de kan ”hjelp” eller ”ødelegge” for en spiller osv. Bilnavn og bilmerker får ofte genitivlik akkusativ på serbisk, og Stefanovic mener det skyldes at det ofte er en følelsesmessig tilknytning til bilen, og hvis folk vil fremheve en enkelt bil, som i en ”kjøp og salg”-annonse, vil det også fremme bruken av genitivlik akkusativ, siden bilen da blir individualisert. Stefanovic holder seg tett til den tradisjonelle animatumregelen når hun forklarer bruken av genitivlik akkusativ og sier egentlig for det meste det samme som de andre, bare med andre ord. Men hun får godt fram at det også er andre ting enn akkurat referentens reelle animate status som er viktig, bl.a. individualitet. Det er små nyanser mellom Stefanovic`s teori og den tradisjonelle måten å se på animatum på. Stefanovic snakker om atypiske og typiske objekter, men siden animata er atypiske objekt og inanimata er typiske objekt, vil de fleste ord kunne forklares med den ”vanlige” animatumregelen, nemlig at levende vesener får genitivlik akkusativ.

1.2.2 En todeling eller et hierarki?

Animatumregelen innebærer en todeling av substantivene, men denne todelingen skjer på forskjellige ”steder” i ulike språk. I noen språk går skillet mellom animat/inanimat, i andre mellom menn av biologisk hankjønn og de som ikke er det, eller viril/ikke-viril, som det også kalles, mens for eksempel polsk skiller mellom ulike typer av menn. I tillegg forandrer disse skillene seg over tid. Et eksempel på dette er at mens animatumregelen kun omfattet frie, friske menn i kirkeslavisk tid, har den i dag ”spredd seg i slaviske språk til dyr i entall, og fra entall til flertall” (Lunt 2001:56, se også Enger & Nettet, 2009:4). På denne måten kan man se på animatumkategorien som en utvidelse av virilitet (Janda, 1999). Følgende eksempel er fra Olegs død i Nestorkrøniken (Bjørnflaten, 2003) og illustrerer det ovennevnte: ”И помяну Олег конь свой”. I moderne russisk ville animatumregelen ha slått inn, og *конь свой* ville ha blitt bøyd som *коня своего*. I noen slaviske språk, sånn som tsjekkisk (og russisk) har kategorien også spredd seg til å omfatte enkelte substantiv som betegner inanimater (Enger & Nettet, 2009). Dette er de såkalte ”fakultative animatene”. Denne spredningen av animatumkategorien har skjedd nedover animatumhierarkiet. Dette hierarkiet er en inndeling av substantiv etter hvor nært eller fjernt de står mennesket. Hierarkiet har mange navn og inndelingen kan gjøres mer eller mindre detaljert. En enkel versjon av animatumhierarkiet, tatt fra Comrie (1989), er som følger: menneske > dyr > inanimatum.

En del animate substantiv bøyes forskjellig alt etter hvilken sammenheng de står i.

Timberlake har følgende forklaring: ”*Animacy fades out with lower orders of animals*” (Timberlake, 2004). Dette henger sammen med at jo lenger bort man kommer fra prototypen på et animat vesen, som er et levende menneske, jo mindre sannsynlig er det at man bruker animat form. Det vil bli større og større variasjon, for til slutt å gå helt over i inanimatum. Timberlake (2004) har laget en tabell som heter ”animacy of lower-order animals”. Der deles laverestående dyr inn i fire grupper alt etter i hvilken grad de gis animat form. Denne tabellen demonstrerer hvordan dyrene som har minst synlige fellestrekk med mennesker, sjeldnest får genitivlik akkusativ.

Hele tabellen består av laverestående dyr, men det er nok kun dyrene i den første gruppen som blir oppfattet som dyr av folk flest. Disse bøyes som animata og får genitivlik akkusativ. Den neste gruppen består kun av ett ord: губка 'svamp'. Det får stort sett A=G, men A=N kan også forekomme. Ordene i den tredje gruppen må kunne betegnes som mikroorganismer. Dette er levende organismer, men de er så fjernt fra prototypen på et animat vesen, at de stort sett regnes som inanimater. Animatum kan dog forekomme og det er det + - i parenteser skal vise. Den siste gruppen er også mikroorganismer, men får konsekvent A=N.

Tabell 1. Timberlakes (2004:170) tabell over laverestående dyr: Animacy of lower-order animals

animatum	substantive
animate	гусеница 'sommerfugllarve', медуза 'manet', шелкопряд 'silkeorm', червь 'orm', моллюск 'musling', жук 'bille', муравей 'maur', пиявка 'igle'
animate (+ - inanimate)	губка 'svamp'
inanimate (+ - animate)	личинка 'larve', бактерия 'bakterie', бацилла 'basill', микроб 'mikrobe'
inanimate	организм 'organisme', токсин 'toksin', коралл 'korall', вирус 'virus', планктон 'plankton'

Timberlake forklarer at ordene i den tredje gruppen kun får genitivlik akkusativ når de blir beskrevet som “potential agents” (Timberlake, 2004:170). То av ordene, бактерия og микроб, er med i min undersøkelse. Mitt resultat stemmer ganske godt med Timberlakes. Jeg ser imidlertid at det kan være forskjeller innad i gruppen. I min undersøkelse har бактерия betydelig lavere svarandel A=G enn микроб.

Russisk skiller mellom animat / inanimat. Andre slaviske språk har imidlertid som nevnt andre inndelinger. På polsk for eksempel skiller man i flertall ikke mellom animat/inanimat, men mellom viril/ikke-viril (Janda, 1999). Det er altså en inndeling innenfor kategorien menneske. I entall skiller polsk mellom animat / inanimat i likhet med russisk.

Janda (1999:202-203) beskriver situasjonen i bl.a. Polen, Slovakia og Tsjekia på følgende måte: På polsk har substantiv som referer til menn, tre mulige endelser i Npl; én som er ”ærefull” og inkluderer viril syntaks, én som er nøytral og inkluderer viril syntaks, og én som ikke er viril og som heller ikke har viril syntaks. De ordene som får ”ærefull” syntaks, betegner mannlige slektskapsforhold, yrker, titler, personnavn og enkelte etniske grupper, for eksempel konge, general, kaptein, far (Janda, 1999). De ordene som får ”nøytral” syntaks, betegner yrker, etniske grupper og en ”ikke ferdig utviklet mann”, altså en gutt. Eksempler er skuespiller, bonde, slakter, gutt. De ordene som får ikke-viril syntaks, betegner bl.a. enkelte etniske grupper og andre mennesker som av ulike grunner ikke når opp til den virile kategorien, og må dele syntaks med inanimater, dyr og kvinner og jenter. For eksempel neger, homoseksuell, hestetyv og jøde.

Som Janda (1999:202) peker på, handler denne inndelingen ikke bare om virilitet. Svarte, homoseksuelle, hestetøver og jøder er like mye mann og menneske som konger, generaler og kapteiner. Den polske situasjonen kan tolkes slik: de substantivene som får nøytral eller ærefull viril status, er de som man assosierer med seg selv. De andre, de som ikke får viril status, distanserer man seg fra. Slovakisk skiller også mellom viriler og ikke-viriler, men har ikke de finmaskede distinksjonene som man finner på polsk. På tsjekkisk skiller man først og fremst mellom animatum/inanimatum i Npl. I tillegg finnes det en endelse i Dsg som blir brukt til å markere virilitet (Janda, 1999).

Wikipedia definerer virilitet på følgende måte:

Virility refers to any of a wide range of masculine characteristics viewed positively. It is not applicable to women or to negative characteristics. The Oxford English Dictionary (OED1) says virile is "marked by strength or force" (Wikipedia, 2010b). At virilitet skaper positive assosiasjoner, stemmer godt med Jandas (1999) ide om at de ordene som får viril syntaks, er de man assosierer seg selv med.

I følge Enger og Nettet (2009) kan animatumhierarkiet også forklare en del språkforandringer over tid. De har et eksempel på dette fra tysk, hvor suffikset *-in* er begynt å spre seg fra å betegne animate vesener, som for eksempel *Lehrer + in* 'lærerinne' eller *Löw + in* 'løvinne', til også å betegne institusjoner. Årsaken er sannsynligvis en metonymisk forlengelse fra folk til institusjonene de utgjør (Enger & Nettet, 2009:3). Et annet eksempel kommer fra jiddisk, hvor kasusmerking på objekter nå er begrenset til åtte substantiv. Tre av disse har obligatorisk kasusmerking; det er hankjønnsordene: "far", "bestefar" og "lærer". De andre fem har valgfri kasusmarkering. Det er to hankjønnsord; "jøde" og ordet for "person, menneske", og tre hunkjønnsord; "mor", "bestemor" og "tante". Også dette eksempelet er fra Enger og Nettet (2009:9). Dette er et eksempel på at noe bevares, og ikke på spredning. Som Enger og Nettet (2009:9) peker på, kan det sees på som et speilbilde av spredning ovenfra og ned: kasus er bevart helt på toppen av animatumhierarkiet. Dette tyder på at ikke bare spredning, men også "tilbaketrekning" (bevaring) respekterer animatumhierarkiet. I de ovennevnte eksemplene fra jiddisk, er det også en gradering av kjønnene. Det er neppe tilfeldig, at alle de tre ordene som har obligatorisk kasusmerking, betegner mennesker av hankjønn og at hunkjønnsordene kun er å finne blant de ordene med valgfri kasusmerking. Som Lunt (2001) poengterer, omfattet animatumkategorien til å begynne med bare menn.

1.2.3 Er animatumhierarkiet en variant av noe større?

Animatumhierarkiet er imidlertid bare en del av en større sammenheng. Det inngår i et større hierarki, jf. Comrie (1989). Det reflekterer en naturlig menneskelig omgang mellom flere parametre, bl.a. animatum, men også bestemthet og forskjellige andre måter å gjøre en enhet mer individualisert på (Comrie, 1989). Et ord som *народ* er inanimat, selv om det referer til mennesker. Det er fordi at *народ* refererer til det som er felles for et stort antall mennesker, og dermed betraktes disse menneskene som en masse uten individuelle trekk. Dette viser at det er flere faktorer som bestemmer om et ord skal bøyes som animatum eller ikke. Det å være et besjelet vesen er tilsynelatende ikke nok. Dette støtter Jandas (1999) påstand om at animatum

kan sees på som en forlengelse av virilitet. Janda (1996) fremhever også at animatumkategorien inngår i en større sammenheng. Hun sier at ”animacy distinctions are part of a broader spectrum of distinctions made in the Slavic languages, located within the scope of the Self-Other continuum” (Janda, 1996:325-326).

1.2.4 Hva avgjør om et ord er animatum? Hvilken type kategori er animatum?

Som nevnt tidligere er det mer enn bare den reelle animate statusen til et substantiv som bestemmer om det skal bøyes som animatum eller ikke. Man har fakultative animater, hvor inanimate referenter kan bøyes som animate. I tillegg har man enkelte animate referenter som vekselvis bøyes som animate og inanimate alt etter situasjonen. Ingen av disse kategoriene ser ut til å være absolutte, og blant russere er det variasjon mht hvilke ord som regnes med til hvilken kategori, og når de skal bøyes som animatum og inanimatum. Animatum handler ikke så mye om biologi, som om hvordan folk oppfatter virkeligheten. (Naruševič, 2002)

Flere forfattere nevner dette, bl.a. Stefanovic (2009) og Naruševič (2002). Dette er på linje med kognitiv lingvistik, som betoner construal, dvs. det at en situasjon kan refereres til på ulike måter (Langacker, 1987, 1991 2008) (se også Enger og Nettet s. 14). Det er ingen enkel definisjon på hva som bestemmer om et ord er animatum eller ikke, men det ser ut til at forskerne har funnet fram til en del fellespunkter. Av de forskerne jeg har lest, ser det ut til at alle er enige om at den reelle animate statusen til referenten er viktig (Naruševič, 2002; Stefanovic, 2009; Timberlake, 2004). At ikke flere forfattere har tatt med dette punktet, skyldes nok at det er innlysende. Likeledes er det viktig med betoningen av individualitet (Comrie, 1989; Stefanovic, 2009).

I tillegg har Stefanovic (2009) og Naruševič (2002) med en mer detaljert liste:

- referenten må kunne bevege seg (Naruševič, 2002; Stefanovic, 2009). Evnen til selvstendig bevegelse kjennetegner mennesket. I følge Naruševič (2002:6) er dette forklaringen på at bl.a. blomster regnes som inanimate selv om de er levende. Stefanovic (2009:17) fremhever også viktigheten av å kunne bevege seg. Hun sier at den stilistisk nøytrale formen for mikroorganismer og animate vesener som ikke kan bevege seg (eller beveger seg for sakte til at omgivelsene legger merke til det), er nominativlik akkusativ.
- fysisk likhet med mennesker er viktig (Naruševič, 2002:2) Naruševič forklarer at selv om virveldyr og mikroorganismer er levende og aktive, regnes de av mange som inanimater. Dette viser at det å være aktiv som et menneske ikke er nok til å regnes som animata. Man må også ligne fysisk.
- om referenten har et personlig navn og at det blir brukt (uavhengig av dens animate status) (Stefanovic, 2009:28) Animatum og individualisering henger tett sammen. Dette mener bl.a. Comrie (1989:199) Jeg antar dette betyr at det å ha et personlig navn fremmer individualitet og kan bidra til at et inanimat vesen kan personliggjøres og dermed få genitivlik

akkusativ. Det kan være en del av forklaringen på at ord som *кукла* kan få animat bøyning i flertall. Barn gir ofte navn til dukker.

- talerens personlige tilknytning til referenten (Stefanovic, 2009:28)
Stefanovic mener at et objekt har større sjanse for å få genitivlik akkusativ, dersom det har en personlig tilknytning til taleren. Dette punktet henger nært sammen med det neste. Begge punktene går i bunn og grunn ut på at det er taleren selv som avgjør hva han vil fremheve, og at det som fremheves får animat status. Jeg antar at dette kan linkes til individualisering, som på sett og vis også dreier seg om å fremheve noe. Stefanovic mener også at for eksempel biler kan få genitivlik akkusativ. Da vil det være fordi taleren har et nært forhold til bilen, og / eller ønsker å fremheve den.
- et inanimat objekt kan ”forfremmes” til animat status hvis det er veldig viktig for taleren i en bestemt situasjon (Stefanovic, 2009:29)
- at det eksisterer mye informasjon om referenten (ofte i en konstruksjon med relativpronomen) (Stefanovic, 2009:28)
I følge Stefanovic, kan det at det finnes ekstra mye informasjon om et objekt, være nok til at objektet i en bestemt sammenheng kan få genitivlik akkusativ.

Naruševič (2002) har følgende forklaring på ord som kan være tvilstilfeller, og som ikke entydig er animat eller inanimat: Animatum og inanimatum betegner levende eller ikke-levende vesener/gjenstander, men først og fremst hva som oppfattes som levende eller ikke-levende. I tillegg finnes det i mellom ytterpunktene ”oppfattes som levende” og ”oppfattes som ikke-levende” en rekke mellomstadier med ord som har trekk både fra ”levende” og ”ikke-levende”. Disse ordene kan deles inn i følgende grupper:

1. tidligere levende (*мертвец, покойник, усопший*)
2. Vesener som oppfattes som levende (*русалка, леший, киборг*)
3. Vesener som oppfattes som like mennesker (*кукла, пупс, ферзь*)
4. En helhet som består av levende enkeltdeler (*народ, толпа, стая, стадо*)

Mennesket bruker seg selv som utgangspunkt når de skal vurdere verden, og derfor vil enhver vurdering bli subjektiv. Naruševič omtaler subjektiviteten i språket på følgende måte:

”Таким образом, категория одушевленности / неодушевленности имен существительных, как и некоторые другие языковые явления, отражает антропоцентрическую установку человеческого мышления, а несоответствие языковой картины мира научному осмыслению является еще одним проявлением субъективного фактора в языке.” (Naruševič, 2002:8-9, understrekingen er min).

Timberlake (2004) fremhever også at enkelte ord ikke alltid er ensbetydende animate eller inanimate. Han fremhever at navn på sjødyr for eksempel ofte får animat form når dyrene betegnes i sitt naturlige miljø, men at når de beskrives som mat kan være både animate og inanimate (Timberlake, 2004:168).

Stefanovic poengterer også at et ord kan være både animat og inanimat alt etter hvordan det blir vurdert av taleren. Hun har et eksempel fra Ицкович (1980) som skriver at når russisktalende tenker på igler (*пиявки*) som levende vesener (d.v.s. objekter som man kan jakte på / fange), får de som regel genitivlik akkusativ: *ловить пиявок* A=G ”å fange igler”. Hvis iglene derimot brukes til medisinske formål (m.a.o. som et verktøy/medisin), vil formen vanligvis være inanimat: *ставит пиявки* A=N ”å bruke igler”. (Ицкович, 1980)

Det ser ut til å være enighet blant forskere om at animatum er et komplekst begrep, og at det finnes typiske animata, for eksempel mennesker og dyr som ligner mennesker, og at det finnes mindre typiske animata, som for eksempel dyr som er fjernt fra mennesker og døde ting. Narušević (2002:1) sier følgende om dette: ”Prototypen på et levende vesen har alltid vært mennesket selv. I alle språk ser man metaforer som viser at mennesket i uminnelige tider har sett verden antroposentrisk, og beskrevet den ut fra likhet med seg selv: *солнце выглянуло, река бежит, ножка стула, носик чайника osv.*”

Stefanovic er også enig med dette, selv om hun vinkler ting litt annerledes. Hun snakker om typiske og atypiske objekt, men det viktigste kjennetegnet for et atypisk objekt er nettopp det at det er animat. Stefanovic's forklaring på at det er så mange forskjellige kategorier forbundet med bruken av genitivlik akkusativ, er at de alle er basert på talerens synspunkter, som ser på seg selv som det optimale atypiske objektet (Stefanovic, 2009).

”It is the speaker who marks an object as referential or non-referential, and he is the one who marks it as typical or atypical” (Stefanovic, 2009:29).

Janda (1996:325) sier at mennesket bruker kroppen sin som utgangspunkt for å oppfatte verden; og at vår oppfatning av verden er konsentrert rundt kroppen vår (”the Self”, ”the ultimate Figure”). Når vi betrakter ting som er lengre bort fra oss, vil det bli vanskelig å skille detaljer, og jo lengre bort vi ser, desto mer utydelig vil alt bli. Dette kalles ”Ground” (Janda, 1996). Ifølge Enger og Nessel (2009) rangerer hierarkiet enheter ut fra hvor nært de er mennesket, som bl.a. bruker sin kroppslige erfaring som basis for kategoriseringen.

Når man skal kategorisere noe, er det hovedsakelig to tilnæringer man kan bruke. Den ene metoden kalles aristotelisk kategori, også kalt the Classical Theory of Concepts, og blir definert på følgende måte av Rosch og Mervis (1975):

”When describing categories analytically, most traditions of thought have treated category membership as a digital, all-or-none phenomenon. That is, much work in philosophy, psychology, linguistics, and anthropology assumes that categories are logical bounded entities, membership in which is defined by an item's possession of a simple set of criteria features, in which all instances possessing the criteria attributes have a full and equal degree of membership. “

En aristotelisk kategori har altså en klar grense mellom de som er medlemmer, og de som ikke er medlemmer. Det vil aldri forekomme grensetilfeller. Enten er du fugl eller så er du ikke det. Et annet trekk med aristoteliske kategorier er at det ikke er noen indre struktur. Alle fugler er like mye fugler og man skiller ikke mellom for eksempel struts og trost. Hvis man overfører dette til animatum betyr det at alle animata er like mye verdt og at man enten er animat eller ikke. Denne oppgaven handler om ord som kan være både animate og inanimate. Det faktum at slike ord finnes er et sterkt argument for at animatumkategorien ikke kan være en aristotelisk kategori.

En radial kategori derimot har en intern struktur, men ingen klare grenser. Den består av en prototyp, et sentralt medlem, og mer perifere medlemmer. Man kan m.a.o. være mer eller mindre lik den typiske fuglen. Prototypen er det beste eksemplaret av kategorien og er det eksemplaret som har flest trekk som regnes som viktige for kategorien. For å bruke fugler som eksempler igjen, kan man si at en spurv er mer prototypisk fugl enn en kylling. Dette er fordi kyllingen ikke kan fly og dermed mangler et viktig trekk ved det å være fugl. De perifere medlemmene av en radial kategori kan være forbundet til prototypen på ulike måter, bl.a. gjennom metaforer, metonymi eller gjennom større eller mindre grad av likhet med prototypen (Lewandowska-Tomaszczyk, 2007).

Hvis man overfører dette til animatumkategorien, ser man at det er mange måter et tilsynelatende inanimat objekt kan få animat status på. *Кукла* kan få animat status fordi den ligner på et menneske og fordi den tillegges menneskelige egenskaper, mens for eksempel *мертвец* får animat status fordi en avdød er en som har vært levende og det er det man minnes, når man snakker om vedkommende (Naruševič, 2002). Animatumhierarkiet kjennetegnes av at det innebærer en gradering basert på likhet eller nærhet til mennesket. Disse to ordene, *кукла* og *мертвец*, ligner begge mennesker, men på forskjellige måter.

Selv om ikke alle forskere bruker ordet prototyp direkte, ser det ut til at de impliserer at animatumkategorien er en radial kategori som er organisert rundt en prototyp.

2. Informantundersøkelse

2.1 Innledning og oversikt

Jeg vil presentere setningene fra informantundersøkelsen, og som en første tilnærming klassifiseres de etter hvor høy andel A=G de har.

Tabell 2. Setninger med mest/minst A=G

Andel	Setning nr.
over 90 % / over 46 av 51 svar med A=G	4, 8, 9, 14, 16, 29, 30, 35, 36, 38, 41, 42
80-89 % / over 41 av 51 svar med A=G	10, 17, 20, 32, 45, 47,
70-79 % / over 36 av 51 svar med A=G	3, 12, 13, 15
60-69 % / over 31 av 51 svar med A=G	5, 6, 22, 33, 48, 49
50-59 % / over 26 av 51 svar med A=G	26, 27, 46
40-49 % / over 21 av 51 svar med A=G	2, 18, 44
30-39 % / over 16 av 51 svar med A=G	ingen setninger
20-29 % / over 11 av 51 svar med A=G	24, 28,
10-19 % / over 6 av 51 svar med A=G	11, 21, 34, 40
0-9 % / under 6 av 51 svar med A=G	1, 7, 23, 25, 31, 39, 43

Denne tabellen viser hvilke setninger som oftest forbindes med genitivlik akkusativ, A=G.

Det mest iøynefallende med denne tabellen er at setningene ser ut til å være spredd nesten utover hele skalaen, fra under 10 % til over 90 %. Det ser altså ut til ikke å være et enkelt enten-eller-forhold, men snarere en gradvis overgang mellom animatum og inanimatum. Man kan likevel se en tendens til enten høy eller lav andel av A=G, for det er færre setninger på midten. Dette tyder på at det er flere faktorer som spiller inn for hvorvidt et substantiv skal få genitivlik akkusativ eller ikke. De faktorene jeg skal undersøke, er substantivets betydning, verbets betydning, entall vs. flertall, talerne/informantene og hvordan de to faktorene ”substantivets betydning” og ”verbets betydning” virker sammen.

Her følger en oversikt over alle setningene som er brukt i spørreundersøkelsen, sortert etter svarandel A=G.

Setninger med mest A=G / 70-100 % av tilfellene:

4. Люди ловят _____ (устрица *мн.ч.*) на протяжении столетий.
8. Россия запретит ловить _____ (краб *мн.ч.*) в Тихом океане.
9. Тем не менее, рыбакам нравится ловить _____ (омар *мн.ч.*) именно этим способом.
14. Я люблю _____ (рак *мн.ч.*).
16. Как есть _____ (рак *мн.ч.*) написано во многих книгах по застольному этикету.
29. Бывает, что ловить _____ (рак *мн.ч.*) приходится не с самого берега, а на некотором удалении от него, на большей глубине.

30. Разводят _____ (устрица *мн. ч.*) вот уже более 2000 лет.
35. Кашалоты едят _____ (кальмар *мн. ч.*), и поначалу считалось, что киты-агрессоры, а спруты просто защищаются.
36. Конечно, в школе изучают _____ (амеба *мн. ч.*), инфузорий-туфельек, гидр.
38. Приморским рыбакам ловить _____ (кальмар *мн. ч.*) не дает чиновничья неразбериха.
41. Сказать по правде, ненавижу _____ (рак *мн. ч.*).
42. В Мурманской области _____ (краб *мн. ч.*) начали выращивать в подземных хранилищах.
10. Ученые заставляют _____ (микроб *мн. ч.*) вырабатывать ток.
17. Но потребители любят молоденьки _____ (омар *мн. ч.*), которые по своим вкусовым качествам лучше.
20. Дьявол любит _____ (краб *мн. ч.*).
32. Кем бы ни был тот человек, который первым стал есть _____ (краб *мн. ч.*), он был очень храбрым или очень голодным, или то и другое вместе.
45. К воде добавляют пиво (1:1), кладут сливочное масло, гвоздику, зелень петрушки, соль, доводят до кипения, опускают _____ (рак *мн. ч.*) и варят 7-10 минут.
47. Как правильно есть _____ (омар *ед. ч.*)?
3. Так может и уничтожить _____ (амеба *мн. ч.*), а с ними и сальмонелла сдохнет.
12. Он всегда ненавидел _____ (омар *мн. ч.*).
13. Он прекрасно знает, что я ненавижу _____ (устрица *мн. ч.*).
18. Он знал, что я люто ненавижу _____ (краб *мн. ч.*), _____ (креветка *мн. ч.*) и прочие морепродукты.¹

Det mest iøynefallende med setningene som fikk høyest svarandel A=G, er at enkelte ord ikke er representert. Dette gjelder *вирус*, *бактерия* og *креветка*. *Рак* er det ordet som forekommer flest ganger, fulgt av *краб*. Det er flest sjødyr som har høy svarandel A=G. I undersøkelsen er det flest eksempler med sjødyr, men resultatene kan tyde på at sjødyr oftere bøyes som animata enn mikroorganismer. Kun halvparten av mikroorganismene er blant setningene med høyest svarandel, *амеба* og *микроб*. Sistnevnte er kun med én gang, og da i en setning hvor ordet utvilsomt fremstilles som levende og aktivt.

¹ Denne setningen er tatt med to ganger siden de to objektene, *краб* og *креветка* oppfører seg forskjellig. *Краб* får en svarandel A=G på 72,5 % mens *креветка* bare får 43,1 %.

Blant de tjue setningene med høyest svarandel A=G er det kun én oppskriftssetning. Den kombineres med *пак*, som er det substantivet som forekommer flest ganger blant disse setningene. Verbet *ловить* forekommer seks ganger i hele spørreundersøkelsen. Blant setningene med aller høyest svarandel A=G finner man hele fem setninger med *ловить*. Den eneste setningen med *ловить* som ikke er med her, er *ловить кровати/кровать*. Som nevnt ovenfor, er *креветка* det eneste sjødyret som ikke finnes blant setningene med høyest svarandel A=G.

Setninger med minst A=G / 0-29 % av tilfellene:

1. Конечно, я очень люблю _____ (креветка *мн.ч.*), но как-то непривычно их с сырой морковкой кушать.
7. Клетки иммунной системы человека уничтожают болезнотворные _____ (бактерия *мн.ч.*).
23. Ученые научились будить и уничтожать _____ (вирус *ед.ч.*) СПИДа.
25. Но до победы далеко – в Китае новые случаи заражения не прекращаются. Люди продолжают гибнуть, ученые продолжают изучать _____ (вирус *ед.ч.*).
31. ”Начиная с сегодняшнего дня, ВОЗ будет называть нов_____ (вирус *ед.ч.*) гриппа «грипп А (H1N1)”, - говорится в заявлении.
39. Новосибирские ученые будут исследовать _____ (вирус *ед.ч.*) птичьего гриппа в Монголии.
43. Статья Сис. Админа о том, как убить _____ (вирус *мн.ч.*) и всякие вредостные штуки быстро и безопасно для компьютера.
11. Есть _____ (креветка *мн.ч.*) нужно горячими.
21. Сейчас специалисты продолжают изучать _____ (бактерия *мн.ч.*), выявляя, способны ли они помочь в борьбе с другими заболеваниями.
34. Добавьте _____ (креветка *мн.ч.*), цукини, кукурузу и оливки; накройте крышкой и держите на медленном огне 5-10 мин.
40. Эта реклама про не-помню-какое дезинфицирующее средство, которое «убивает все_ известны_ _____». (микроб *мн.ч.*)
24. Очищенны _____ (кальмар *мн.ч.*) залить горячей водой, подержать в ней 3 минуты, очистить от кожи; варить в подсоленной воде 4 минуты.
28. Ненавижу _____ (креветка *мн.ч.*)! Такую розовую гадость еще надо поискать!

Setningene med lavest svarandel A=G utgjør en ganske homogen gruppe. Blant setningene med høyest svarandel A=G var det tre ord som manglet helt. Dette var *вирус*, *бактерия* og *креветка*. Disse ordene forekommer i 84,6 % av setningene med lavest svarandel A=G. De andre ordene som er representert her, er *кальмар* og *микроб*. *Вирус* er det eneste ordet som i alle tilfeller bøyes som inanimatum. Begge setningene med *бактерия* er også blant setningene med lavest svarandel A=G. I spørreundersøkelsen er det i alt seks setninger med *креветка*. Fire av disse er blant setningene med lavest svarandel A=G. De to setningene med *креветка* som har en høyere svarandel genitiv inneholder verbene *ненавидеть* og *ловить*. At *ловить* fremkaller en høyere andel A=G samsvarer med funnene blant setningene med mer enn 70 % A=G.

Den ene setningen med *кальмар* er fra en oppskrift; en sammenheng hvor det er vanlig å betrakte sjødyrene som matvarer og dermed bøye dem med nominativlik akkusativ. Eksempelet med *микроб* inneholder verbet *убить*. Et vanlig resonnement er at noe må være levende for at man skal kunne drepe det. Derfor er det overraskende at det får så lav svarandel A=G. Hvis man ser bort fra setningene med *вирус* og *бактерия*, siden disse sjelden eller aldri blir bøyd med A=G, sitter man igjen med følgende verb: *любить*, *есть*, *добавить*, *убить*, *залить* og *ненавидеть*. Blant setningene med lavest svarandel A=G ser det ut til at det først og fremst er objektet selv som avgjør om det skal bøyes med genitivlik akkusativ, og at det har mindre betydning hvilket verb det kombineres med.

Setninger med mest vakling/variasjon i bruken av A=G (30-70 %)

2. Я ненавижу _____ (кальмар *мн.ч.*), а муж и ребенок очень любят, так что приходится, затыкая нос, готовить.
44. Для тех, кто любит _____ (кальмар *мн.ч.*), вполне приемлемый рецепт.
5. Взбить яйца, добавить куриный бульон, _____ (устрица *мн.ч.*) и хорошо размешать.
6. Как правильно есть _____ (омар *мн.ч.*)?
22. Живу во Франции, обожаю _____ (устрица *мн.ч.*).
33. Бактериофаги: пусть микроб убьет _____ (микроб *ед.ч.*).
48. Ну как не пожалеть _____ (микроб *ед.ч.*), он такой маленький, такой одинокий!
49. Чтобы не ошибиться, запомните одно старинное правило: _____ (устрица *мн.ч.*) можно есть только в месяцы с буквой «р» в названии.
26. Рецепт приготовления: масло растопить на сковороде, добавить _____ (омар *мн.ч.*) и держать на огне 3 минуты.

27. Нагреть бульон, добавить кукурузу, _____ (краб *мн.ч.*) и варить, помешивая на маленьком огне около 10 минут.

46. Космический турист изучил _____ (микроб *мн.ч.*) и атрофию своих мышц.

15. До конца лета в Черном море запрещено ловить _____ и _____.
(креветка, мидия оба *мн.ч.*).

18. Он знал, что я люто ненавижу _____ (краб *мн.ч.*), _____ (креветка *мн.ч.*) и прочие морепродукты.²

Blant setningene med størst vakling i bruken av A=G er alle sjødyrene utenom *рак* representert. Som nevnt ovenfor er *рак* det sjødyret i min undersøkelse som oftest blir bøyd med genitivlik akkusativ. Oppskriftssetninger med verbet *добавить* forekommer tre ganger. Denne type setninger er spredd over hele tabellen og de har en svarandel A=G som varierer fra 11,8 % til 86,3 % alt etter hvilket sjødyr det er snakk om. Høyest svarandel A=G har *рак*, mens *креветка* har lavest. Dette samsvarer med funnene fra de andre setningene i tabell 1, som viser at *рак* er det sjødyret som oftest blir bøyd med A=G, mens *креветка* sjeldnest blir det. *Микроб* er den eneste mikroorganismen som er med her. Blant mikroorganismene ser det ut til at det er substantivet selv som avgjør om det skal bøyes med A=G og ikke verbet. Det er imidlertid for få mikroorganismer med i undersøkelsen til å kunne konkludere sikkert med dette.

På bakgrunn av denne foreløpige gjennomgangen av resultatene kan man lage følgende hypoteser:

1. Sjansen for akkusativlik genitiv er større hos sjødyr enn hos mikroorganismer.
2. Setninger med ”*ловить*” får stor svarandel A=G, mens setninger fra oppskrifter vil få lav svarandel A=G. Alle andre verb som er kombinert med sjødyr vil få en svarandel A=G som er midt i mellom.

Som vist i avsnitt 1.2.2 begynte animatum i entall for siden å spre seg til flertall. Flere forskere, bl.a. Comrie (1989) og Narušević (2002), påpeker at animatum har noe med individualitet å gjøre, og det ser ut til å være en sammenheng mellom å være høyt på animatumkategorien og å være et individ. På bakgrunn av dette er neste hypotese laget:

3. Animatum står sterkere i entall enn i flertall.

Den fjerde hypotesen er en såkalt ”0-hypotese”. Det er i utgangspunktet ingenting som tilsier at det vil være forskjell i informantenes bruk av animatum og det er det jeg vil prøve å teste.

4. Det vil ikke være forskjell i informantenes bruk av animatum.

² Denne setningen er tatt med to ganger siden de to objektene, *краб* og *креветка* oppfører seg forskjellig. *Краб* får en svarandel A=G på 72,5 % mens *креветка* bare får 43,1 %.

Den femte hypotesen er inspirert av de første to hypotesene for sjødyr. Den bygger på ideen om at når et substantiv som ikke er enstydig animat fremstilles som levende og aktivt, øker sjansen for at det skal få genitivlik akkusativ, i forhold til om det hadde blitt fremstilt som mer passivt. (Timberlake, 2004:170)

5. Mikroorganismer får oftere genitivlik akkusativ når de fremstilles som aktive enn når de fremstilles som passive.

2.2 Substantivets betydning

Dette avsnittet tar for seg den første faktoren, nemlig substantivets betydning. Siden jeg har flest eksempler i flertall, velger jeg å kun behandle disse her, og kommer heller tilbake til forskjellen mellom entall og flertall i avsnitt 2.4.

Tabell 3. Hvilke ord har mest/minst A=G? (kun ord i flertall)

Andel A=G	Ord
92,9 % / 237 svar av 255 mulige	рак
86,3 % / 88 svar av 102 mulige	амеба
81,4 % / 249 svar av 306 mulige	краб
78,4 % / 200 svar av 255 mulige	устрица
74,9 % / 191 svar av 255 mulige	омар
65,0 % / 199 svar av 306 mulige	кальмар
49,7 % / 76 svar av 153 mulige	микроб
21,2 % / 65 svar av 306 mulige	креветка
6,7 % / 7 svar av 102 mulige	бактерия
0 % / 0 svar av 51 mulige	вирус

Tabell 3 viser at det ordet som har høyest svarandel A=G, er *рак*, tett fulgt av *амеба* og *краб*. På bunnen av tabellen finner man *вирус*, *бактерия* og *креветка*. De ordene som vakler mest i bruken av genitivlik akkusativ, er *микроб* og *кальмар*.

Blant ordene med mer enn 70 % svarandel A=G finner vi fire sjødyr og en mikroorganisme. Tilsvarende ser man at det blant de ordene med under 30 % svarandel A=G kun er ett sjødyr. Det er altså en tendens til at sjødyr oftere får genitivlik akkusativ enn mikroorganismer. Imidlertid er det vanskelig å konkludere sikkert med dette, siden undersøkelsen kun inneholder et utvalg av de mest kjente sjødyrene og mikroorganismene.

Når man tester hypotesen om at ”sjansen for akkusativlik genitiv er større hos sjødyr enn hos mikroorganismer”, ser man at det for en stor del stemmer. En mulig forklaring kunne være størrelse, nemlig at jo større dyret er, desto oftere får det A=G. Dette kan knyttes til prototypen, mennesket, som kan sies å være et stort ”vesen”. Dette forklarer imidlertid ikke alle tilfellene, så det må også være andre faktorer som spiller inn. Bl.a. ser man at både *амеба* og *устрица* har høy svarandel A=G, selv om de er svært små i størrelse.

Det som imidlertid støtter min hypotese, er Timberlake (2004:170) sin skala over laverestående dyr. I denne skalaen (tabell 1 i avsnitt 1.2.2) viser Timberlake hvordan størrelse, men også fysisk likhet med mennesket, henger sammen med grad av genitivlik akkusativ. Den eneste gruppen som i følge han konsekvent får A=G, er den som inneholder dyr, deriblant червь 'orm', жук 'bille' og муравей 'maur'. De andre gruppene, derimot, inneholder vesener som ikke regnes som dyr lenger, men som mikroorganismer. Dette inkluderer bl.a. бактерия 'bakterie', микроб 'mikrobe', коралл 'korall' og планктон 'plankton'.

2.3 Verbets betydning

Den andre faktoren jeg vil undersøke, er verbets betydning. Dette gjør jeg for å undersøke hva som påvirker valget av akkusativbøyning på ord som kan regnes som både animate og inanimate. Når substantivet selv ikke er nok til å gi et tydelig svar på animat status, må det være noe annet. Jeg vil undersøke om det kan være verb. Nedenstående tabeller vil vise resultatene.

Tabell 4. Hvilke verb fremkaller oftest A=G hos sjødyr? (kun i flertall)

Verb som kombineres med sjødyr	Andel
ловить	91,5 % / 280 svar av 306 mulige
есть ³	69,4 % / 177 svar av 255 mulige
ненавидеть	66,0 % / 202 svar av 306 mulige
любить / обожать ⁴	62,1 % / 192 svar av 306 mulige
”oppskriftsverb” av typen добавить ⁵	48,0 % / 147 svar av 306 mulige

I spørreundersøkelsen min er seks sjødyr tatt med. Tabell 4 viser hvilke verb som oftest fremkaller genitivlik akkusativ hos disse ordene. I 91,5 % av setningene som inneholder verbet *ловить*, blir sjødyrene bøyd som animatum og får genitivlik akkusativ. I oppskriftssetninger, derimot, blir sjødyrene bøyd som animatum i kun 48 % av tilfellene. Alle sjødyrene er kombinert med alle verbene med unntak av *есть*.

Tabell 5. Hvilke verb fremkaller oftest A=G hos mikroorganismer? (kun i flertall)

Verb som kombineres med mikroorganismer ⁶	Andel
изучать / исследовать	39,7 % / 81 svar av 204 mulige
уничтожать / убить	23,0 % / 47 svar av 204 mulige

I spørreundersøkelsen min er fire mikroorganismer tatt med. Tabell 5 viser hvilke verb som oftest fremkaller genitivlik akkusativ hos disse ordene.

Tabell 5 viser at verbene *изучать / исследовать* fremkaller A=G i 39,7 % av tilfellene hos mikroorganismene. Med *уничтожать / убить* er tallet 23 %. I denne tabellen er kun de

³ Kun fem av seks sjødyr er kombinert med verbet *есть*; alle utenom *устрица*. Derfor vil dette tallet ikke være helt korrekt. Det gir dog en pekepinn.

⁴ *Устрица* er kombinert med verbet *обождать*, men siden det har nesten samme mening som *любить* har jeg valgt å inkludere det her.

⁵ Fire av oppskriftssetningene inneholder verbet *добавить*.

⁶ I denne tabellen er kun verbene *изучать / исследовать* og *уничтожать / убить* tatt med, siden de er de eneste som kombineres med alle mikroorganismene.

verbene som kombineres med alle mikroorganismene tatt med. Dette utgjør imidlertid bare en del av eksemplene med mikroorganismer. Derfor ville jeg undersøke hvordan fordelingen av A=G ble når man tok med flere verb. Resultatet blir ikke så mye annerledes, noe som trolig skyldes et veldig lite antall eksempler. Eneste forandring er at andelen A=G for når mikroorganismene fremstilles som aktive, er noe høyere. Når man tester hypotesen om at ”mikroorganismene oftere får genitivlik akkusativ når de fremstilles som aktive enn når de fremstilles som passive” mot tabell 6, ser det ikke ut til å stemme. Det kan imidlertid ikke utelukkes, at et høyere antall eksempler ville ha gitt et annet resultat.

Tabell 6. Hvilke setningstyper fremkaller oftest A=G hos mikroorganismer? (kun i flertall)

Setningstyper ⁷ som gir mest/minst A=G hos mikroorganismer	Andel
mikroorganismen fremstilles som aktiv	35,3 % / 90 svar av 255 mulige
mikroorganismen fremstilles som passiv	39,7 % / 81 svar av 204 mulige

Med sjødyrene i undersøkelsen min er det slik at alle sjødyrene kombineres med alle verbene. Slik er det ikke med mikroorganismene. Derfor var planen å lage to tabeller for å vise hvordan verbene påvirker andelen A=G. Det er to typer verb som kombineres med alle mikroorganismene. Dette er verb som enten betyr å drepe eller ødelegge, og verb som betyr å studere eller forske. Resultatene fra disse verbene er vist i tabell 5.

I tabell 6 er det kun ett ekstra eksempel som er kommet med, *заставить микробов/микробы*. Siden tabell 6 gir lite ny informasjon, er det også interessant å se på de setningene hvor mikroorganismene står i entall. Det er to mikroorganismer som det også finnes eksempler med i entall, nemlig *вирус* og *микроб*. *Вирус* kombineres med følgende verb: *изучать* og *исследовать*, som begge er verb som fremstiller mikroorganismene som passive forskningsobjekter, og *уничтожать* og *называть* som er verb som man normalt forbinder med animate vesener. *Вирус* får A=N i alle eksemplene og det ser altså ikke ut til å spille noen rolle hvilke verb det kombineres med. I entall kombineres *микроб* med *жалеть* og *убить*, som er verb som typisk brukes om animate vesener. Resultatet for *микроб* i entall ble en svarandel A=G på 68,6 % (N⁸=102). Det er imidlertid for få eksempler med mikroorganismene til å kunne konkludere om den høye svarandelen A=G til *микроб* skyldes de verbene det kombineres med, eller om det skyldes det faktum at *микроб* står i entall. Både entall og verb som fremstiller objektet som levende er faktorer som antas å styrke bruken av animatum. Det som er verdt å legge merke til, er at *микроб* ser ut til å få middels høy andel A=G uavhengig av verb eller numerus. For mikroorganismene ser det altså ikke ut til at det har noe særlig å si hvilke verb de kombineres med. Dette kan illustreres gjennom to eksempler:

⁷ Med ”aktiv” og ”passiv” menes verb som fremstiller mikroorganismene som enten passive forskningsobjekter eller aktive/levende vesener. *Исследовать* er et eksempel på et ”passivt” verb, mens for eksempel *уничтожать* tvinger frem en konseptualisering av mikroorganismen som levende, siden man må være levende for å kunne bli utryddet.

⁸ N er forkortelse for totalt antall.

Gjennomsnittlig andel A=G for *амеба* er 86,3 %. Изучать *амеб/амебы* får en andel A=G på 94,1 %, mens det tilsvarende tallet for *уничтожат амеб/амебы* er 78,4 %. Her er det faktisk høyest andel A=G for verb som fremstiller mikroorganismene som passive. Det samme er tilfellet med *бактерия*. Gjennomsnittlig andel A=G for *бактерия* er 6,7 %. Изучать *бактерии / бактерий* får A=G i 13,7 % av tilfellene, mens *уничтожат бактерии / бактерий* ikke får A=G i det hele tatt.

Den andre hypotesen var at setninger med *ловить* får høy svarandel A=G, mens setninger fra oppskrifter vil få lav svarandel A=G. Alle andre verb som er kombinert med sjødyr vil få en svarandel A=G som er midt i mellom. Når man tester denne hypotesen basert på de foreløpige resultatene, ser man at det til dels stemmer:

Ловить er det verbet som klart oftest fremkaller genitivlik akkusativ. Det gjør det i 91,5 % av tilfellene. Verb nr 2 er *есть*. Det får en svarandel A=G i 69,4 % av tilfellene. De neste to verbene kan sies å være to sider av samme sak: *ненавидеть* og *любить*. Disse verbene har en svarandel A=G på henholdsvis 66,0 % og 62,1 %. Det ser altså ikke ut til å gjøre noen forskjell hvilke følelser man har for de aktuelle matrettene. I oppskriftssetninger, hvor sjødyrene uten tvil fremstilles som ingredienser, bøytes de med A=G i nesten halvparten av tilfellene. Dette kan henge sammen med at *добавить*, som er et svært vanlig verb i slike setninger, også kan ta partitiv genitiv.

Partitiv genitiv er en måte å bruke genitiv på for å markere en viss mengde, for eksempel *купить сахару*. Timberlake (2004:327) forklarer i hvilke sammenhenger det oftest blir brukt: "The partitive (genitive) is most natural with those predicates that report a situation in which the act itself creates a quantity, as happens with interpersonal, domestic acts of transfer (purchasing, serving, or giving), consumption, or accumulation." (Parentesen er min.) dette vil si at verb som *купить*, *заказать*, *дать* og *добавить* vil kunne utløse genitiv. Partitiv genitiv blir imidlertid ikke brukt for imperfektive handlinger som er i gang, men er mest naturlig i situasjoner hvor man har et resultat eller forventer et resultat. Det vil si at partitiv genitiv blir brukt når verbene står i perfektiv imperativ, perfektiv fortid, hensiktssetninger, eller infinitiv (Timberlake, 2004). Typiske objekter er mat, væsker, penger, massesubstantiv, abstrakter og husholdningsprodukter. Fire av de totalt 6 oppskriftssetningene i spørreundersøkelsen inneholder verbet *добавить*, noe som kan være en potensiell feilkilde.

Hvis man ser nærmere på oppskriftssetningene som inneholder verbet *добавить*, ser man at de kombineres med følgende sjødyr: *устрица*, *омар*, *краб* og *креветка*. Selv om *добавить* kan utløse partitiv genitiv, kan resultatene fra spørreundersøkelsen tyde på at det ikke er obligatorisk. Ingen av setningene har akkusativlik genitiv i alle tilfellene og setningen med *креветка* har en andel A=G på bare 11,7 %. Det som er interessant, er at "rangeringen" av sjødyrene stort sett er den samme uansett hvilke verb de kombineres med. *Креветка* er det sjødyret som sjeldnest utløser A=G både blant setningene med *добавить* og i hele spørreundersøkelsen sett under ett (21,2 %). De tre andre sjødyrene *устрица*, *омар* og *краб* får generelt sett ganske høy andel A=G, og også i tabell 7 ser man at de ligger mye høyere enn *креветка*.

Tabell 7. En oversikt over andel A=G hos sjødyr som kombineres med *добавить*. (kun i flertall)

Sjødyr kombinert med <i>добавить</i>	Andel A=G
setning 5 устрица	32 av 51 / 62,7 %
setning 27 краб	28 av 51 / 54,9 %
setning 26 омар ⁹	26 av 48 / 54,2 %
setning 34 креветка	6 av 51 / 11,7 %

Sjødyr er animate vesener, men bøyes ofte forskjellig alt etter hvordan de fremstilles. Det bekrefter resultatene fra tabell 4. Verb som gir et bilde av sjødyrene som levende, ser ut til oftere å få A=G. Blant verbene i undersøkelsen er *ловить* det verbet som i høyest grad fremstiller sjødyrene som levende vesener. Når man fanger sjødyr, betyr det at de er frie, at de lever og er i stand til å bevege seg. *Есть* har en ganske høy svarandel A=G, noe som kan tyde på at det ikke alltid stemmer at sjødyr får høy svarandel A=G hvis verbet fremstiller dem som levende. *Есть* tvinger utvilsomt fram en konseptualisering av dyrene som mat, noe som ikke skulle favorisere A=G.

Ненавидеть og *любить* derimot har en mindre svarandel A=G. Det interessante er at begge verbene har nesten identiske tall. Som man skulle kunne forvente har oppskriftssetningene minst svarandel A=G, men allikevel blir også de bøydd som animatum i nesten annet hvert tilfelle.

Når man prøver å teste hypotesen om at ”mikroorganismer oftere får genitivlik akkusativ når de fremstilles som aktive enn når de fremstilles som passive” mot resultatene i dette avsnittet, er det vanskelig å få et sikkert svar. Det er for få eksempler med mikroorganismer til å kunne lage gode statistikker. Det man imidlertid kan konkludere med, er at det blant mikroorganismene ikke ser ut til at verbet spiller så stor rolle. Enkelte organismer er enten animate eller inanimate uansett hvilket verb de står til.

⁹ Tallet for setning 26 (med омар) er noe unøyaktig, siden tre av svarene var uleselige. Det burde ha vært 51.

2.4 Betydningen av entall vs. flertall

Det er i utgangspunktet ikke sikkert at animatum oppfører seg likt i entall og flertall. Ifølge Lunt (2001) oppstod animatumkategorien i entall for siden å spre seg til flertall. Dette kan forklare at animatum ser ut til å være noe sterkere i entall, selv om mine data er for mangelfulle til å kunne konkludere noe sikkert. En annen ting som støtter antagelsen om at animatum er sterkere i entall enn i flertall, er det at animatum henger sammen med individualisering jfr. bl.a. (Comrie, 1989) og (Stefanovic, 2009). Selv animate vesener vil bli bøyd som inanimata, hvis de oppfattes som en gruppe; for eksempel *народ*.

Min hypotese er at animatum står sterkere i entall enn i flertall. For å finne ut om numerus har noen betydning, har jeg valgt å undersøke enkelte ord i både entall og flertall. Ideelt sett burde det ha vært like mange eksempler med ord i entall og flertall. Dette var imidlertid vanskelig å gjennomføre i praksis, da det ville ha tatt for lang tid. I tillegg faller hunkjønnsordene ut i entall siden de der har en egen akkusativbøyning. De fleste eksemplene i spørreundersøkelsen er altså med ord i flertall. Resultatene fra de eksemplene hvor ordene står i entall er skilt ut i en egen tabell. Tabell 8 viser kun resultatene fra setningene hvor ordene stod i entall, mens tabell 9 viser resultatene fra flertallseksemplene.

Tabell 8. Hvilke ord har mest/minst A=G? (Kun ord i entall)

Andel A=G	Ord
86,3 % / 44 svar av 51 mulige	омар
68,6 % / 70 svar av 102 mulige	микроб
0 % / 0 svar av 204 mulige	вирус

Tabell 9. Hvilke ord har mest/minst A=G? (Kun ord i flertall)

Andel A=G	Ord
74,9 % / 191 svar av 255 mulige	омар
49,7 % / 76 svar av 153 mulige	микроб
0 % / 0 svar av 51 mulige	вирус

Tabell 8 og 9 viser at for *вирус* utgjør det ingen forskjell om ordet står i entall eller flertall. Det får uansett A=N, mens både *омар* og *микроб* får en noe høyere andel A=G i entall. Hypotesen om at animatum står sterkere i entall enn i flertall, ser altså ut til delvis å stemme.

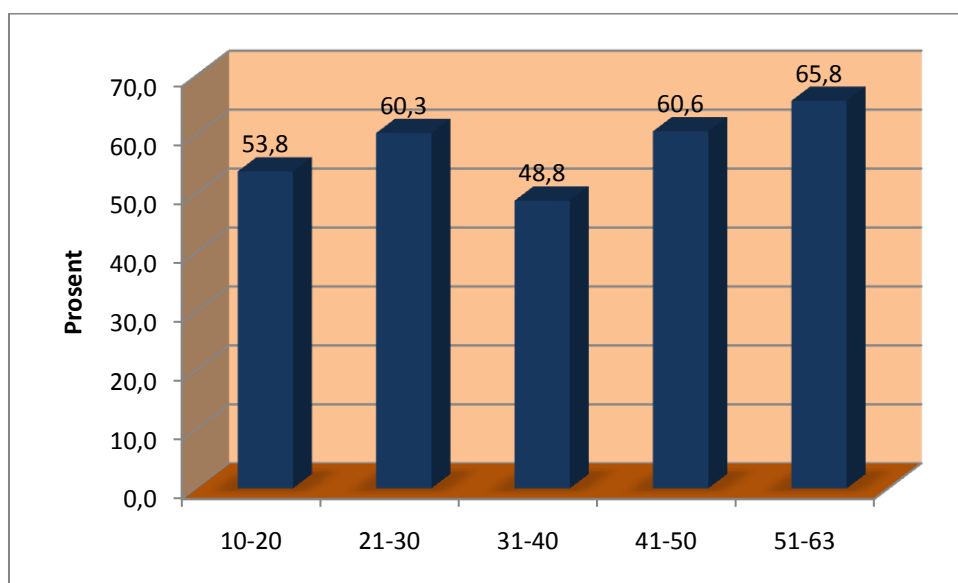
2.5 Informantenes betydning

Den fjerde faktoren som kan tenkes å spille en rolle for bruken av A=G, er språkbrukerne selv, i dette tilfellet 51 informanter. Det vil bli undersøkt nærmere i dette avsnittet.

Tabell 10. Bruk av animatum blant informantene

Informanter som bruker mest/minst A=G	Andel
de ti informantene med høyest andel A=G	75,9 % / 37 svar med A=G av 49 mulige
de ti informantene med lavest andel A=G	36,9 % / 18 svar med A=G av 49 mulige

Denne tabellen viser hvor stor spredningen er i bruken av animatum blant informantene. De som oftest brukte animatum, gjorde det i 75,9 % av tilfellene, mens for de informantene med lavest andel A=G er det tilsvarende tallet 36,9 %. Det ser altså ut til å være stor variasjon i bruken av animatum blant russere. Er det helt tilfeldig eller har for eksempel alder noe å si? Nedenstående figur vil gi svar på dette.

Figur 1. oversikt over bruken av animatum i forskjellige aldersgrupper

Det er ingen store forskjeller i bruken av animatum hos de forskjellige aldersgruppene, og alle holder seg i nærheten av gjennomsnittet, som er 56,9 %. Den eldste aldersgruppen bruker oftest A=G, mens den yngste aldersgruppen gjør det nest sjeldnest. Det er allikevel for lite variasjon til at man kan konkludere sikkert med noe. Stefanovic (2009) nevner imidlertid at hun ser en tendens i serbisk til at ungdommen bruker mindre animatum, så det hadde vært et interessant tema for videre forskning.

Det var for liten andel lavt utdannede og menn med i undersøkelsen til at disse faktorene kan vurderes. Derfor er det kun gjennom alder man kan sammenligne informantene.

2.6 Hvordan virker de to faktorene ”substantivets betydning” og ”verbets betydning” sammen?

Både verb og substantiv ser ut til å ha noe å si for hvorvidt et substantiv skal få genitivlik akkusativ. En enkel måte å illustrere dette på er med en rekke eksempler, heriblant:

ловить креветки/креветок og *опускать раков/раки*. Funnene fra tabell 1 viser at *ловить* fremkaller høy svarandel A=G. *Креветка* fremkaller imidlertid lav svarandel A=G, noe som betyr at man har to faktorer som peker i motsatt retning, verb og substantiv. Er faktorene like ”sterke”? Hvis ikke, hvilken faktor veier tyngst? Setningen med *ловить креветки/креветок* fikk genitivlik akkusativ i 68,6 % av tilfellene, mens det gjennomsnittlige tallet for setninger med *креветки* er 21,2. Gjennomsnittlig svarandel A=G for setninger med *ловить* er 91,5 %. I setningen med *ловить креветки/креветок* trekker *ловить* svarandelen opp, mens *креветки* trekker den ned. Svarandelen A=G for *ловить креветки/креветок* ligger noe nærmere det gjennomsnittlige tallet for setninger med *ловить* enn det gjør det gjennomsnittlige tallet for setninger med *креветки*. Dette tyder på at verbet har stor betydning. Forskjellene er imidlertid for små til at man kan konkludere med noe sikkert.

Опускать раков/раки er hentet fra en matoppskrift. Funnene fra tabell 1 viser at oppskrifter fremkaller middels til lav svarandel A=G. *Рак* er derimot det sjødyret som oftest får A=G, og resultatet er en blanding av dette. Setningen med *опускать раков/раки* fikk genitivlik akkusativ i 86,3 % av tilfellene, mens det gjennomsnittlige tallet for setninger med *рак* er 92,9 %. Gjennomsnittlig svarandel for oppskriftssetninger er 48,0 %. I setningen med *опускать раков/раки* trekker det at det er en oppskrift svarandelen ned, mens *рак* trekker den opp. Resultatet blir imidlertid ikke et gjennomsnitt av disse tallene. Svarandelen A=G for *опускать раков/раки* ligger veldig nært det gjennomsnittlige tallet for setninger med *рак*. I dette tilfellet veier altså substantivet tyngst.

Setningene med *ловить кальмаров/кальмары* og *залить кальмары/кальмаров* kan også fint illustrere hvordan faktorene ”verbets betydning” og ”substantivets betydning” virker sammen. Hvis man ser på alle setningene med *кальмар*, får de genitivlik akkusativ i 65 % av tilfellene. Det tilsvarende tallet for setninger med *ловить* er 91,5 %. Svarandel A=G for setninger med *ловить кальмаров/кальмары* er på 92,5 %, et tall som er nesten identisk og faktisk en smule høyere enn det gjennomsnittlige tallet for setninger med *ловить*. I setningen med *ловить кальмаров/кальмары* er det altså verbet som veier sterkest og som skaper den høye svarandelen A=G.

Setningen med *залить кальмары/кальмаров* er hentet fra en oppskrift. Slike setninger får vanligvis middels til lav svarandel A=G, noe som er tilfellet her. Setninger med *кальмар* får akkusativlik genitiv i 65 % av tilfellene, mens det tilsvarende tallet for oppskriftssetninger er 48 %. Svarandelen A=G for setningen med *залить кальмары/кальмаров* er bare 21,6 % og er dermed godt under gjennomsnittet for oppskriftssetninger. Dette skyldes sannsynligvis at flere av disse setningene inneholder verbet *добавить*, der objektet også kan tolkes som partitiv genitiv. Derfor er muligens den reelle svarandelen A=G for oppskriftssetninger lavere enn det jeg har fått fram i undersøkelsen min. I eksempelet med *залить кальмары/кальмаров* er det verbet og setningstypen som trekker svarandelen A=G ned.

Setningen med *добавить креветки/креветок* får genitivlik akkusativ i 11,8 % av tilfellene. Dette tallet er lavere enn både det gjennomsnittlige tallet for oppskriftssetninger (48 %) og for setninger med *креветка* (21,2 %). Av alle oppskriftssetningene er det den med *креветка* som får lavest svarandel A=G. *Креветка* er også det sjødyret som generelt sett sjeldnest får A=G. *Кальмар* får nest sjeldnest A=G, og blant oppskriftssetningene finner man igjen setningen med *кальмар* nest nederst (21,6 %). *Рак* er det sjødyret som generelt sett oftest får A=G (92,9 %), og også blant oppskriftssetningene er *рак* øverst på tabellen med genitivlik akkusativ i 86,3 % av tilfellene. Når man sammenligner alle sjødyrene på denne måten, med først å se på den generelle svarandelen A=G og deretter se på svarandelen A=G for oppskriftssetningene, ser man at det i de fleste tilfellene stemmer godt overens. Hvis man overfører disse resultatene til en tabell får man følgende resultat:

Tabell 11. En sammenligning av A=G hos sjødyr i oppskriftssetninger og sjødyr generelt (kun ord i flertall)

Andel A=G hos sjødyr generelt ¹⁰	Andel A=G hos sjødyr i matoppskrifter
рак – 92,9 %	рак – 86,3 %
краб – 81,4 %	устрица – 62,7 %
устрица – 78,4 %	краб – 54,9 %
омар – 74,9 %	омар – 51,0 %
кальмар – 65,0 %	кальмар – 21,6 %
креветка – 21,2 %	креветка – 11,8 %

Denne tabellen viser hvordan de to faktorene ”verbets betydning” og ”substantivets betydning” virker sammen. Setningstypen, i dette tilfellet oppskriftssetninger, bestemmer at svarandelen A=G hos de fleste sjødyrene blir lavere enn den generelle svarandelen A=G. Her er det verbet som virker inn. Samtidig bestemmer selve substantivet nøyaktig *hvor* lav svarandelen A=G skal bli. *Креветка* får generelt sett lav svarandel A=G og oppskriftssetningene med *креветка* får tilsvarende lave tall. *Кальмар* får generelt sett en noe høyere svarandel A=G enn *креветка* og oppskriftssetninger med *кальмар* får litt høyere svarandel A=G enn de med *креветка*. Dette mønsteret gjelder også med de andre sjødyrene. Her er det altså selve substantivet som veier tyngst.

Hvis man utvider denne sammenligningen fra bare å gjelde oppskriftssetninger, til også å omfatte de andre verbene, *ловить*, *любить*, *есть* og *ненавидеть* ser man at det samme gjelder også her: Det kommer frem et tydelig mønster i hvordan andelen A=G fordeles hos de ulike sjødyrene. *Рак* er det ordet som generelt sett får høyest andel A=G, og det har høyest andel A=G uansett hvilket verb det kombineres med. For *рак* er det kun i oppskriftssetninger at andelen A=G trekkes litt ned, ellers er den jevnt på over 90 %. *Креветка* er i motsatt ende av skalaen og har jevnt over veldig lav andel A=G. Det eneste unntaket er setningen med *ловить креветки/креветок* hvor andelen A=G trekkes kraftig opp. Siden *ловить* er det verbet som klart oftest fremkaller genitivlik akkusativ er ikke dette overraskende. De andre sjødyrene får en mer varierende andel A=G og legger seg imellom *рак* og *креветка*.

¹⁰ Gjennomgangen av A=G hos sjødyr gjelder kun de sjødyrene som er med i min undersøkelse, *креветка*, *краб*, *омар*, *кальмар*, *рак* og *устрица*.

Setning 18 er også interessant: *Он знал, что я люто ненавижу _____ (краб мн.ч.), _____ (креветка мн.ч.) и прочие морепродукты.*

Selv om det her er to sjødyr i én setning, blir de bøyd forskjellig. *Краб* får en svarandel A=G på 72,5 % mens *креветка* bare får 43,1 %. Dette viser at russerne er oppmerksomme på at enkelte dyr oppfattes som mer besjelede enn andre og dermed oftere skal bøyes med genitivlik akkusativ. Forklaringen på hvorfor *краб* får genitivlik akkusativ i flere tilfeller enn *креветка* har muligvis med størrelse å gjøre, men det er ikke mulig å konkludere sikkert. I spørreundersøkelsen er det en setning til som inneholder *ненавидеть креветки/креветок*:

28. Ненавижу _____ (креветка мн.ч.)! Такую розовую гадость еще надо поискать!

Her får *креветка* en lavere andel A=G enn i setning 18. Det er muligens bare tilfeldigheter, men det kan også tenkes at den høyere andelen A=G i setning 18 skyldes at *краб* da "drar" opp andelen A=G hos *креветка*.

Enkelt sagt er konklusjonen på dette avsnittet er som følger: Det ser ut til at substantivet veier tyngst, men at verbet trekker andelen A=G opp eller ned til en viss grad.

2.7 konklusjon

I dette kapittelet har jeg presentert resultatene fra min spørreundersøkelse om sjødyrs og mikroorganismers plass i animatumkategorien. I avsnitt 2.1 så vi at hvis man rangerte alle setningene i spørreundersøkelsen etter prosentandel A=G, fikk man et varierende resultat. Setningene var spredd nesten utover hele skalaen, fra under 10 % til over 90 %. Det ser altså ikke ut til å være et enkelt enten-eller-forhold, men snarere en gradvis overgang mellom animatum og inanimatum. Jeg ville undersøke ulike faktorer for å se hva som egentlig spiller en rolle for hvorvidt et substantiv skal få genitivlik akkusativ eller ikke. Disse faktorene er substantivets betydning, verbets betydning, entall vs. flertall, talerne/informantene og hvordan de to faktorene ”substantivets betydning” og ”verbets betydning” virker sammen.

Jeg formulerte også fem hypoteser:

1. Sjansen for genitivlik akkusativ er større hos sjødyr enn hos mikroorganismer.
2. Setninger med ”ловить” får stor svarandel A=G, mens setninger fra oppskrifter vil få lav svarandel A=G. Alle andre verb som er kombinert med sjødyr vil få en svarandel A=G som er midt i mellom.
3. Animatum står sterkere i entall enn i flertall.
4. Det vil ikke være forskjell i informantenes bruk av animatum.
5. Mikroorganismer får oftere genitivlik akkusativ når de fremstilles som aktive enn når de fremstilles som passive.

I avsnitt 2.2 fokuserte jeg på substantivets betydning. Vi så en tendens til at sjødyr oftere får genitivlik akkusativ enn mikroorganismer. Når man knytter det til den første hypotesen, ser man at den for en stor del stemmer. Det er imidlertid to unntak: *Амеба* har høy andel A=G, mens *креветка* har en lav andel.

I avsnitt 2.3 fokuserte jeg på verbets betydning. Jeg så på sjødyr og mikroorganismer hver for seg. Hos sjødyrene er *ловить* det verbet som klart oftest fremkaller A=G, noe som skjer i 91,5 % av tilfellene. Oppskriftssetninger derimot fremkaller A=G i bare litt under halvparten av tilfellene, (48 %). De tilsvarende tallene for de andre verbene er et sted midt i mellom, noe som støtter hypotese 2. Hos mikroorganismene fikk jeg forskjellig resultat alt etter hvilke verb jeg brukte. Når jeg kun tok med de verbene som kombineres med alle mikroorganismene fikk jeg følgende resultat: *изучать / исследовать* fremkalte A=G i 39,7 % av tilfellene hos mikroorganismene, mens det tilsvarende tallet for *уничтожать / убить* er 29,9 %. Så langt ser altså hypotese 5 ikke ut til å stemme. Når man ser på alle eksemplene med mikroorganismer, både entall og flertall og ulike typer verb, ser det ut til at verbet har lite å si, og at det først og fremst er selve substantivet som avgjør om det skal få A=G eller A=N. *Вурьс* får nominativlik akkusativ i absolutt alle tilfellene, og for *амеба* ser det heller ikke ut til at verbet har noe å si. Gjennomsnittlig andel A=G for *амеба* er 86,3 %. *Изучать амеб/амебы* får en andel A=G på 94,1 %, mens det tilsvarende tallet for *уничтожать амеб/амебы* er 78,4 %. Her er det faktisk høyest andel A=G for verb som fremstiller mikroorganismene som passive. Mye tyder med andre ord på at hypotese 5 ikke stemmer.

I avsnitt 2.4 undersøkte jeg om det var forskjell på entall og flertall. Jeg hadde et begrenset antall eksempler, bare tre ord, *вирьц*, *микроб* og *омаp*. De to sistnevnte fikk en noe høyere andel A=G i entall, mens det for *вирьц* ikke utgjør noen forskjell om ordet står i entall eller flertall. Det får A=N uansett. Dette viser at hypotese 3 bare delvis stemmer.

I avsnitt 2.5 undersøkte jeg informantenes bruk av animatum. Det jeg så, var at det var variasjon i hvor ofte informantene brukte animatum. De ti informantene med høyest andel A=G bøyd ordene som animata i 75, 9 % av tilfellene, mens det tilsvarende tallet for de informantene med lavest andel A=G bare var 36, 9 %. Når man delte informantene inn etter alder, gav det derimot lite variasjon, og de fleste aldersgruppene var i nærheten av gjennomsnittet. Hypotese 4 er vanskelig å både bekrefte og avkrefte. Det er en viss variasjon hos informantene, men det ser ut til å være tilfeldig. Jeg fikk imidlertid ikke undersøkt om kjønn eller utdannelsesnivå hadde noe å si.

I avsnitt 2.6 undersøkte jeg hvordan de to faktorene ”substantivets betydning” og ”verbets betydning” virker sammen. Jeg så på flere setninger og konklusjonen ble som følger: Det ser ut til at substantivet er den faktoren som veier tyngst, men at verbet trekker andelen A=G opp eller ned til en viss grad.

Man kan oppsummere funnene i dette kapittelet på følgende måte: Verb og sammenhenger hvor objektet kan oppfattes som levende og aktive, øker sjansen for at det skal bøyes med genitivlik akkusativ. Det ser imidlertid ut til at enkelte substantiv ofte får A=G uansett hvilke verb de kombineres med. Med andre ord, den reelle animate statusen til ordet er også viktig. Et av målene mine var å se om alle ordene innenfor én kategori oppførte seg likt. Det gjør de definitivt ikke.

3. Undersøkelse i korpus

3.1 Innledning og oversikt

Selv om spørreundersøkelsen gir mye informasjon, har en slik undersøkelse visse begrensninger: Den representerer et ganske lite utvalg informanter, og det er tross alt en litt unaturlig situasjon. Det er ikke spontan språkbruk det er snakk om. For å finne ut mer om animatumkategorien har jeg derfor også gjennomført en korpusundersøkelse.

Wikipedia (Wikipedia, 2010a) har følgende definisjon på hva et korpus er:

”Et tekstkorpus er et større antall tekster eller evt. talesekvenser, typisk i digital form, som er samlet med henblikk på å analysere språkets grammatikk og bruk. Ordene i tekstene annoteres eller tagges, så ordklasse, grunnform, syntaktisk funksjon og andre egenskaper kan inngå i en datastøttet analyse. Kvantitative analyser avdekker typisk forekomsten og hyppigheten av språklige fenomener eller mønstre, med henblikk på å forklare og fortolke.”

Det finnes flere russiske korpus å velge imellom: Uppsala-korpuset, det russiske nasjonalkorpuset (ruscorpora) og korpuset fra Tübingen. Jeg har valgt å bruke ruscorpora, siden det er størst og gir et bredest og mest representativt bilde av det moderne russiske standardspråket. Ruscorpora inneholder ca 150 millioner ordformer, og ca 6 millioner ordformer i подкорпус, eller ’underkorpus’ (Wikipedia, 2010a). Målet for det russiske nasjonalkorpuset er at det skal inneholde 200 millioner ord (ruscorpora.ru, 2010). Подкорпус er en liten del av det totale korpuset, hvor alle homonymer er fjernet for hand og resultatene av automatisk morfologisk analyse er rettet på (ruscorpora.ru, 2010). Dette gjør søkene mer presise og lettere å bruke. Ulempen er dog at det foreløpig bare er et lite antall ord som er inkludert i dette underkorpuset. Korpuset dekker hovedsakelig perioden fra midten av syttenhundretallet og fram til i dag og inkluderer en stor samling skriftlige (og fra den senere tiden også muntlige) kilder fra ulike sjangrer: skjønnlitteratur, memoarer, essay, journalistiske tekster, vitenskapelig og populærvitenskapelig litteratur, offentlige taler, brev, dagbøker, dokumenter osv. (ruscorpora.ru, 2010)

Denne korpusundersøkelsen tar for seg nøyaktig de samme ordene som spørreundersøkelsen. Jeg har søkt etter ett og ett substantiv. Det jeg så har gjort, er å se hvilke verb som dukket opp blant eksemplene for så å sortere resultatene. Det ideelle ville ha vært å sett på nøyaktig like mange eksempler for hvert dyr. Det har ikke vært mulig, og det ulike antallet eksempler skyldes for en stor del at antall eksempler med de ulike ordene varierer sterkt. I tillegg er det også mange eksempler som ikke er akkusativ, men som er genitiv eller nominativ. Det vil si at før jeg kunne begynne å analysere resultatene, måtte jeg først ”luke” ut de eksemplene som ikke var ekte akkusativer.

I spørreundersøkelsen fokuserte jeg på et begrenset antall verb. Jeg brukte hele korpus siden det ellers ville gi alt for få eksempler. De fleste eksemplene er allikevel fra de siste femti årene. Da jeg søkte etter eksempler i korpuset, dukket det opp setninger også med andre verb enn de som ble brukt i spørreundersøkelsen. Jeg har konsentrert meg om de samme verbene som i spørreundersøkelsen, altså *ловить*, *есть*, *ненавидеть*, *любить* og oppskriftsverb. Dersom andre verb er tatt med, står dette spesifisert i tabellteksten.

En korpusundersøkelse gir hovedsakelig svar på hvordan skriftspråket er. Spørreundersøkelsen representerer i utgangspunktet også skriftlig språk, men på en litt annen måte. Spørreundersøkelsen viser hvordan språket er i 2009 hos akkurat disse informantene, mens korpusundersøkelsen viser hvordan språket er i et utvalg tekster over en større tidsperiode. Derfor er det interessant å sammenligne resultatene.

Så godt som det har vært mulig, er dette kapittelet bygd opp på samme måte som det foregående. Dette er gjort for å gjøre det lettere å sammenligne resultatene fra korpusundersøkelsen med de fra spørreundersøkelsen. I likhet med kapittel 2, er også dette kapittelet bygd opp rundt forskjellige faktorer som kan tenkes å ha en betydning for om et ord skal regnes som animat eller ikke. Disse faktorene er substantivets betydning, verbets betydning, entall vs. flertall, utvikling i bruken av animatum over tid, og hvordan de to faktorene ”substantivets betydning” og ”verbets betydning” virker sammen.

Hovedkonklusjonen til kapittel 3 er som følgende: Resultatene viser en tendens til at det er substantivet selv som først og fremst er avgjørende for om et ord skal bøyes som animatum eller ikke, men at enkelte verb har en større tendens enn andre til å fremkalle genitivlik akkusativ. Korpusundersøkelsen gir stort sett like resultater sammenlignet med spørreundersøkelsen; den eneste forskjellen er en tendens til en generelt litt høyere andel genitivlik akkusativ i korpusundersøkelsen.

På bakgrunn av resultatene fra korpusundersøkelsen kan man lage noen hypoteser. Enkelte av hypotesene er de samme som i forrige kapittel.

1. Sjansen for genitivlik akkusativ er større hos sjødyr enn hos mikroorganismer.
2. Setninger med ”*ловить*” får stor svarandel A=G, mens setninger fra oppskrifter vil få lav svarandel A=G. Alle andre verb som er kombinert med sjødyr vil få en svarandel A=G som er midt i mellom.
3. Animatum står sterkere i entall enn i flertall.
4. Mikroorganismer får oftere genitivlik akkusativ når de fremstilles som aktive enn når de fremstilles som passive.

3.2 Substantivets betydning

Dette avsnittet tar for seg den første faktoren, nemlig substantivets betydning. I likhet med i foregående kapittel, velger jeg å kun behandle flertallseksemplene her, og kommer heller tilbake til forskjellen mellom entall og flertall i avsnitt 3.4.

Tabell 12. Hvilke ord har mest/minst A=G? (kun ord i flertall)

Andel A=G	Ord
100 % / 6 svar av 6 mulige	омар
95,5 % / 21 svar av 22 mulige	краб
95,2 % / 80 svar av 84 mulige	рак
77,8 % / 21 svar av 27 mulige	микроб
50 % / 3 svar av 6 mulige	кальмар
49,2 % / 30 svar av 61 mulige	устрица
43,2 % / 16 svar av 37 mulige	креветка
15,4 % / 4 svar av 26 mulige	бактерия
0 % / 0 svar av 8 mulige	вирус
¹¹ (ingen eksempler)	амеба

Tabell 12. Hvilke ord har mest/minst A=G? (kun ord i flertall) viser at de ordene som har høyest svarandel A=G, er *омар* og *краб*, tett fulgt av *рак*. På bunnen av tabellen finner man *вирус* og *бактерия*. De ordene som vakler mest i bruken av genitivlik akkusativ, er *кальмар*, *устрица* og *креветка*.

Blant ordene med mer enn 70 % svarandel A=G finner vi tre sjødyr og en mikroorganisme, mens det blant ordene med under 30 % svarandel A=G ikke er noen sjødyr. Korpusdataene bekrefter altså tendensen fra spørreundersøkelsen om at sjødyr oftere får genitivlik akkusativ enn mikroorganismer. Dette stemmer stort sett overens med hypotesen om at "sjansen for akkusativlik genitiv er større hos sjødyr enn hos mikroorganismer". Siden begge undersøkelsene (korpus og spørreskjema) kun inneholder et utvalg av de mest kjente sjødyrene og mikroorganismene, er det imidlertid vanskelig å konkludere sikkert med dette.

Svakheten med en korpusundersøkelse er at den gir et veldig varierende antall eksempler, og at man selv ikke har mulighet til å bestemme hvor mange eksempler man vil ha med hvert ord. For eksempel hvis jeg søker på *омар* akkusativ flertall, så må jeg først "luke" ut alle homonymene. I dette tilfellet vil det være setninger med guttenavnet *Омар*. Deretter må jeg trekke fra alle setningene hvor *омар* egentlig står i genitiv og ikke i akkusativ. I *рак* sitt tilfelle er over halvparten av ordene som dukker opp homonymer, som enten betegner kreft (*рак*) eller stjernetegnet (*рак*). Når dette er gjort med alle ordene, vil man ende opp med et veldig ulikt antall eksempler per ord. Dette gjør at man kun kan bruke dataene som tendenser og ikke som konklusjoner.

¹¹ Det fantes ingen eksempler med *амеба* hvor verbene som ble brukt i spørreundersøkelsen ble brukt.

Hvis man sammenligner resultatene fra tabell 12 og fra den tilsvarende tabellen i kapittel 2, ser man at det er ganske små forskjeller. Tabell 13 viser dette:

Tabell 13. En sammenligning av andel A=G hos de undersøkte ordene i hhv. spørreundersøkelsen og i korpusundersøkelsen. (kun flertall)

Ord (spørreskjema)	+ andel A=G	Ord (korpus)	+ andel A=G
рак-	92,9 % 237 av 255	омар-	100 % 6 av 6
амеба-	86,3 % 88 av 102	краб-	95,5 % 21 av 22
краб-	81,4 % 249 av 306	рак-	95,2 % 80 av 84
устрица-	78,4 % 200 av 255	микроб-	77,8 % 21 av 27
омар-	74,9 % 191 av 255	кальмар-	50 % 3 av 6
кальмар-	65,0 % 199 av 306	устрица-	49,2 % 30 av 61
микроб-	49,7 % 76 av 153	креветка-	43,2 % 16 av 37
креветка-	21,2 % 65 av 306	бактерия-	15,4 % 4 av 26
бактерия-	6,7 % 7 av 102	вирус-	0 % 0 av 8
вирус-	0 % 0 av 51	амеба-	(ingen eksempler)

Tabell 13 viser at det er godt samsvar mellom korpusundersøkelsen og spørreskjemaene. Dette tyder på at undersøkelsene gir et riktig bilde av situasjonen. *Вирус* har nesten samme resultat i begge undersøkelsene, dvs. ingen A=G. *Рак* har nesten samme svarandel i begge undersøkelsene, 92,9 og 95,2 %. Så på toppen og bunnen er lite forandret. Der imellom finner man *бактерия*, *креветка*, *микроб*, *кальмар*, *омар* og *краб* som alle har en noe høyere svarandel A=G i korpusundersøkelsen. Det eneste ordet med motsatt utvikling er *устрица*.

Selv om det er en tendens til at ordene ”i midten” får høyere andel A=G i korpusundersøkelsen, skiller allikevel *омар* seg ut med at det får 100 %. En mulig forklaring når det gjelder *омар* kan være at det er tilfeldigheter, og at det er for få eksempler til å si noe sikkert. Sidene *омар* tross alt har høy andel A=G i spørreundersøkelsen, tror jeg ikke det bare er tilfeldigheter. Hvis man ser på *рак*, som det er flest eksempler med, så har også det ordet en høyere andel A=G i korpusundersøkelsen. De tre sjødyrene som får høyest andel A=G i korpusundersøkelsen og ligger øverst på tabellen, nemlig *омар*, *краб* og *рак* er også de tre største dyrene. Dette kan relateres til animatumhierarkiet og til antagelsen min i det foregående kapittelet om at størrelsen på objektene har noe å si for hvorvidt de skal få animat status eller ikke. Som Narušević (2002) poengterer, er fysisk likhet med mennesket viktig for å få animat status. Mennesket er et stort ”vesen” og man kan derfor tenke seg at jo større sjødyret er, desto større er sjansen for at det skal få genitivlik akkusativ.

Креветка, *микроб*, *кальмар*, *омар* og *краб* får alle noe høyere andel A=G i korpusundersøkelsen enn i spørreskjemaene. Det er vanskelig å si hvorfor. Én mulig forklaring på det er at situasjonen informantene er i når de fyller ut en spørreundersøkelse, gjør at de blir mer stresset og usikre, noe som kan føre til mer variasjon mellom A=G og A=N. En annen forklaring kan være at spørreundersøkelsen gjenspeiler et mer muntlig og uformelt språk, der det er mer rom for variasjon. Det er imidlertid vanskelig å konkludere sikkert med dette, og så langt forblir forklaringene kun antagelser.

Устрица er det mest interessante ordet å se på i korpusundersøkelsen, fordi det får et helt annerledes resultat enn i spørreundersøkelsen. I spørreundersøkelsen fikk *устрица* 78,4 % andel A=G, mens det i korpusundersøkelsen kun får genitivlik akkusativ i 49,2 % av tilfellene. *Устрица* er ikke det minste sjødyret, men det er et lite prototypisk dyr, og det kan kanskje forklare at det får en lavere andel A=G enn for eksempel *рак* og *омар*. Selv om dette skulle kunne forklare hvorfor *устрица* får relativt lav andel A=G i korpusundersøkelsen, kan det ikke forklare det motsatte resultatet i spørreundersøkelsen. (En mulig forklaring kan ligge i måten setningene i spørreundersøkelsen var formulert på.)

I tabell 12 og 13 så vi bare på eksempler med de samme verbene som i spørreundersøkelsen. I korpus forekommer imidlertid også andre verb, og tabell 14 sammenligner hvordan andelen A=G blir når man ser på alle verbene kontra å se på bare de verbene som også ble brukt i spørreundersøkelsen.

Tabell 14. En oversikt over andel A=G hos de undersøkte ordene. Til venstre er alle eksempler med alle typer verb tatt med, mens kolonnen til høyre kun viser eksempler med verb som ble brukt i spørreundersøkelsen. (kun flertall)

Ord (alle verb)			Ord (kun verbene fra spørreskjemaet)		
амеба-	100 %	4 av 4	амеба-	(ingen eksempler)	
краб-	95,6 %	43 av 45	омар-	100 %	6 av 6
рак-	96,8 %	149 av 154	краб-	95,5 %	21 av 22
омар-	92,9 %	13 av 14	рак-	95,2 %	80 av 84
кальмар-	63,6 %	7 av 11	микроб-	77,8 %	21 av 27
микроб-	76,6 %	49 av 64	кальмар-	50 %	3 av 6
устрица-	57,8 %	67 av 116	устрица-	49,2 %	30 av 61
креветка-	53,2 %	33 av 62	креветка-	43,2 %	16 av 37
бактерия-	10,4 %	8 av 77	бактерия-	15,4 %	4 av 26
вирус-	0 %	0 av 101	вирус-	0 %	0 av 8

Tabell 14 viser en oversikt over andel A=G hos de undersøkte ordene fra korpusundersøkelsen. Til venstre er alle eksempler med alle typer verb tatt med, mens kolonnen til høyre kun viser eksempler med verb som ble brukt i spørreundersøkelsen. Det man ser, er at resultatene temmelig like, noe som styrker antagelsen om at det først og fremst er substantivet selv som avgjør om et ord skal bøyes som animatum eller ikke. Det er to måter de to delene av tabellen er veldig like på. For det første er ”rangeringen” nesten den samme. Når man rangerer ordene etter prosent A=G får man samme rekkefølge med unntak av *рак*, *краб* og *омар* som bytter plass. For det annet er det kun små forskjeller i prosenttallene for ordene til høyre og til venstre. *Амеба* faller ut av denne sammenligningen, siden det ikke fantes eksempler med *амеба* blant de verbene som også ble brukt i spørreundersøkelsen.

Som bemerket i avsnitt 2.3 er det en del perfektive verb som kan ta partitiv genitiv, bl.a. verb som *добавить*. Dette er en mulig feilkilde, siden setninger med slike verb forekommer i både spørreundersøkelsen og i korpusundersøkelsen. Neste tabell viser om andelen A=G hos substantivene forandrer seg når man luker ut slike verb. I dette tilfellet er det følgende verb: *поесть* og *добавить*.

Tabell 15. Oversikt over andel A=G hos substantivene, alt etter hvilke verb de kombineres med. Til venstre er kun verbene fra spørreskjemaet brukt. Kolonnen til høyre inneholder de samme verbene, men der er evt. feilkilder, ord som kan ta partitiv genitiv, luket ut. (kun ord i flertall)

Ord (kun verbene fra spørreskjemaet)			Ord (de samme verbene, uten feilkilder)		
омар-	100 %	6 av 6	омар-	100 %	5 av 5
краб-	95,5 %	21 av 22	краб-	95,5 %	21 av 22
рак-	95,2 %	80 av 84	рак-	95,1 %	78 av 82
микроб-	77,8 %	21 av 27	микроб-	77,8 %	21 av 27
кальмар-	50 %	3 av 6	кальмар-	50 %	3 av 6
устрица-	49,2 %	30 av 61	креветка-	48,5 %	16 av 33
креветка-	43,2 %	16 av 37	устрица-	46,4 %	26 av 56
бактерия-	15,4 %	4 av 26	бактерия-	15,4 %	4 av 26
вирус-	0 %	0 av 8	вирус-	0 %	0 av 8
амеба-	(ingen eksempler)		амеба-	(ingen eksempler)	

Tabell 15 viser at det er svært lite forskjell på de to kolonnene. Rangeringen, eller rekkefølgen på ordene, er så å si den samme, og prosenttallene er svært like. De eneste ordene som har byttet plass er *креветка* og *устрица*. *Креветка* er også det eneste ordet som har høyere andel A=G når verb som kan ta partitiv genitiv er luket ut. Denne tabellen har imidlertid noen svakheter. Det er svært få eksempler med tre av ordene, *омар*, *кальмар* og *вирус* og i tillegg faller *амеба* ut av sammenligningen siden det ikke fantes noen eksempler med *амеба* hvor verbene fra spørreundersøkelsen ble brukt.

3.3 Verbets betydning

Den andre faktoren jeg vil undersøke, er verbets betydning. Funnene så langt tyder på at det er substantivet som først og fremst påvirker valget av akkusativbøyning på ord som kan regnes som både animate og inanimate. Allikevel har verbet som substantivet kombineres med, en viss betydning, og det er verdt å undersøke det nærmere. Nedenstående tabeller vil vise resultatene. Til å begynne med vil jeg kun se på de samme verbene som ble brukt i spørreundersøkelsen, for lettere å kunne sammenligne resultatene. Deretter vil jeg trekke inn alle de andre verbene og se på om andelen A=G blir annerledes av den grunn. Tabell 17 vil vise hvilke verb som oftest fremkaller A=G hos sjødyr. For å kunne sammenligne direkte med tilsvarende tabell i forrige kapittel er kun de samme verbene som ble brukt da tatt med.

Tabell 16. Hvilke verb fremkaller oftest A=G hos sjødyr? (kun ord i flertall)

Verb som kombineres med sjødyr	Andel
ЛОВИТЬ ¹²	100 % / 64 svar av 64 mulige
ЕСТЬ	68 % / 70 svar av 103 mulige
”oppskriftsverb” av typen ДОБАВИТЬ ¹³	47,4 % / 18 svar av 38 mulige
ЛЮБИТЬ ¹⁴	36,4 % / 4 svar av 11 mulige
НЕНАВИДЕТЬ	(ingen eksempler)

I spørreundersøkelsen min er seks sjødyr tatt med. Tabell nr 16 viser hvilke verb som oftest fremkaller genitivlik akkusativ hos disse ordene i korpus. I alle setningene som inneholder verbet *ловить*, blir sjødyrene bøyd som animatum og får genitivlik akkusativ. I setninger som inneholder *есть*, derimot, blir sjødyrene bøyd som animatum i litt over halvparten av tilfellene. Det samme gjelder for setninger med oppskriftsverb. Det fantes ingen eksempler i korpuset med *ненавидеть*.

Som nevnt tidligere, bl.a. i avsnitt 2.3 kan noen verb utløse partitiv genitiv. I min undersøkelse vil det først og fremst være oppskriftssetningene det gjelder. *Добавить* er et slikt typisk verb og i tabell 16 er fire av oppskriftssetningene kombinert med nettopp *добавить*. Tre setninger med *добавить креветки* og én med *добавить устрицы*. Selv om *добавить* er et typisk verb for å ta partitiv genitiv, får alle fire setningene A=N. *Креветка* og *устрица* er de to sjødyrene som generelt sett har fått lavest andel A=G i korpusundersøkelsen, så kanskje dette resultatet ikke er tilfeldig. Hvis vi ser bort fra disse verbene, vil oppskriftsverbene fremkalle genitivlik akkusativ i 61,7 % av tilfellene. Resultatet

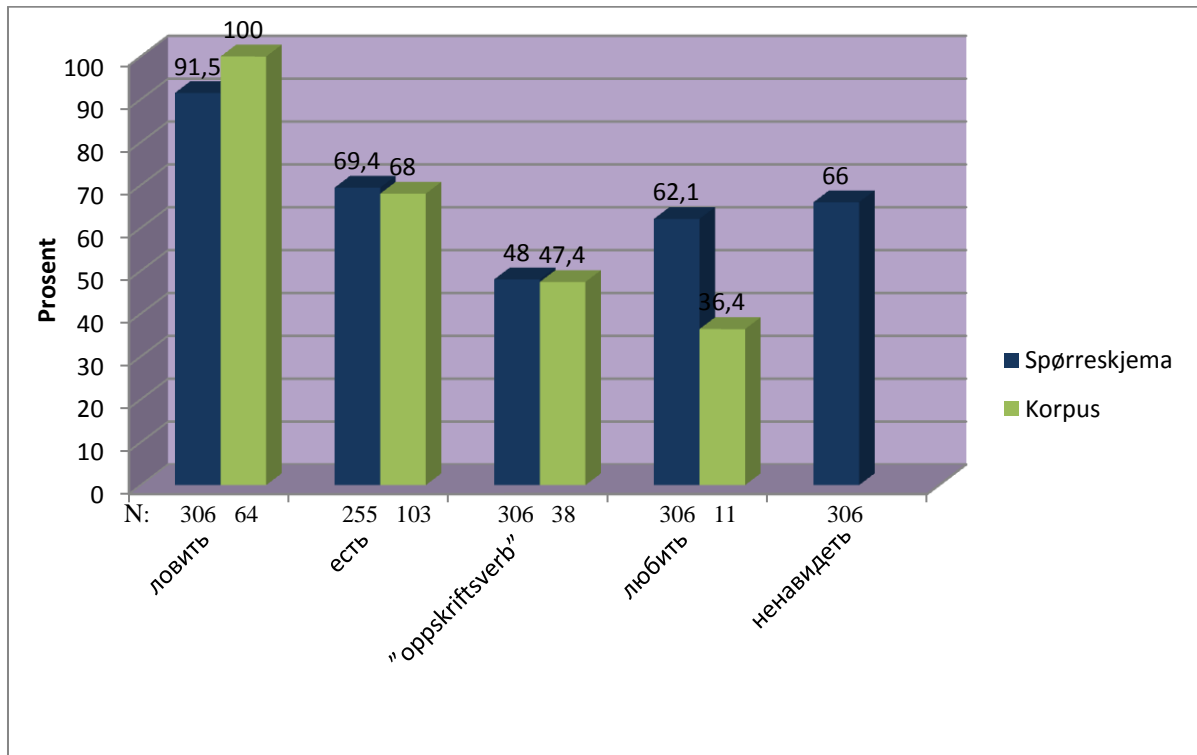
¹² Kun fem av seks sjødyr er kombinert med verbet *ловить*; alle utenom *устрица*. Derfor vil dette tallet ikke være helt korrekt. Det gir dog en pekepinn.

¹³ Kun fem av seks sjødyr er kombinert med oppskriftsverb av typen *добавить*; alle utenom *кальмар*. Derfor vil dette tallet ikke være helt korrekt. Det gir dog en pekepinn.

¹⁴ Kun fem av seks sjødyr er kombinert med verbet *любить*; alle utenom *омар*. Derfor vil dette tallet ikke være helt korrekt. Det gir dog en pekepinn.

kan tyde på at disse verbene ikke alltid utløser partitiv genitiv, og at det ikke forandrer tabellene nevneverdig at de er med. Et korpussøk etter ”добавить раки / раков” gav ingen resultater, men hvis mine antagelser så langt om, at ”det først og fremst er substantivet selv som avgjør om et ord skal få A=N eller A=G” stemmer, bør ”добавить раки / раков” få A=G i de aller fleste tilfellene.

Hvis man sammenligner resultatene fra tabell 17 og fra den tilsvarende tabellen i kapittel 2, ser man at det er ganske små forskjeller. Figur 2 viser dette:

Figur 2. En oversikt over hvordan de undersøkte verbene, *ловить*, *есть*, ”*oppskriftsverb*”, *любить* og *ненавидеть*, fremkaller A=G hos sjødyrene. Det totale antall eksempler er merket med tall under hver søyle.

Figur 2 viser i hvilken grad de undersøkte verbene fremkaller A=G hos sjødyrene. Disse verbene er *ловить*, *есть*, ”*oppskriftsverb*”, *любить* og *ненавидеть*. Med oppskriftsverb menes verb som man typisk finner i oppskrifter, som for eksempel *варить* og *очистить*. Som man ser, er det liten forskjell mellom resultatene, noe som tyder på at undersøkelsene gir et riktig bilde av situasjonen. *Любить* får et lavere resultat i korpusundersøkelsen enn i spørreundersøkelsen, men det kan skyldes at det er så få eksempler med i korpuset, kun 11 mot 306 svar i spørreundersøkelsen. *Ненавидеть* faller utenfor sammenligningen, siden det ikke fantes eksempler med det i korpuset.

Den andre hypotesen var at ”setninger med *ловить* får høy svarandel A=G, mens setninger fra oppskrifter vil få lav svarandel A=G. Alle andre verb som er kombinert med sjødyr, vil få en svarandel A=G som er midt i mellom.” Når man tester denne hypotesen basert på de foreløpige resultatene, ser man at det til dels stemmer: *Ловить* er det verbet som klart oftest fremkaller genitivlik akkusativ. Det gjør det i absolutt alle tilfellene. Verb nr 2 er *есть*. Det får en svarandel A=G i 68,1 % av tilfellene. Den neste verbtypen er oppskriftsverb, som fremkaller genitivlik akkusativ i 65,2 % av tilfellene. Nederst på listen finner man *любить* med 36,4 %. Det er ganske små forskjeller mellom disse resultatene og resultatene fra tilsvarende tabell i det forrige kapittelet. Også der hadde *ловить* høyest svarandel A=G, med *есть* på andreplass. Det eneste som er litt annerledes, er at oppskriftsverbene har en noe høyere svarandel A=G i korpusundersøkelsen enn i spørreundersøkelsen.

I spørreundersøkelsen min er fire mikroorganismer tatt med. Tabell 17 viser hvilke verb som oftest fremkaller genitivlik akkusativ hos disse ordene.

Tabell 17. Hvilke verb fremkaller oftest A=G hos mikroorganismer? (kun ord i flertall)

Verb som kombineres med mikroorganismer ¹⁵	Andel
изучать / исследовать	66,7 % / 2 svar av 3 mulige
уничтожать / убить	39,7 % / 23 svar av 58 mulige

Denne tabellen blir imidlertid noe unøyaktig, siden *амеба* ikke kombineres med noen av verbene og *бактерия* ikke kombineres med *изучать/исследовать*. I tillegg er kun tre eksempler for lite til å trekke sikre konklusjoner. Det er imidlertid interessant at både i tabell 17 og i tilsvarende tabell i kapittel 2, fremkaller *изучать / исследовать* oftere A=G enn *уничтожать / убить*, noe som strider med hypotesen om at ”mikroorganismer oftere får genitivlik akkusativ når de fremstilles som aktive enn når de fremstilles som passive”.

¹⁵ I denne tabellen er kun verbene *изучать / исследовать* og *уничтожать / убить* tatt med, siden de er de eneste som kombineres med alle mikroorganismene.

3.4 Betydningen av entall vs. flertall

I spørreundersøkelsen hadde jeg flest eksempler i flertall. Det samme skulle vise seg å skje også i korpusundersøkelsen. Det finnes generelt flere eksempler i flertall. Tabell 18 viser kun resultatene fra setningene hvor ordene stod i entall, mens tabell 19 viser resultatene fra flertallseksemplene.

Tabell 18. Hvilke ord har mest/minst A=G? (kun ord i entall og de samme verb som ble brukt i spørreundersøkelsen)

Andel A=G	Ord
100 % / 2 av 2	омар
100 % / 10 av 10	краб
0 % / 0 av 2	вирус
0 % / 0 av 1	микроб
(ingen eksempler)	кальмар
(ingen eksempler)	рак

Som man ser i tabell 18 er det to ord som det ikke fantes noen eksempler med overhodet, *кальмар* og *рак*. Ytterligere tre ord fantes det kun ett eller to eksempler med, og selv det ordet med flest eksempler, *краб*, har kun ti eksempler. Derfor er det vanskelig å trekke sikre konklusjoner.

Tabell 19. Hvilke ord har mest/minst A=G? (kun ord i flertall og de samme verb som ble brukt i spørreundersøkelsen)

Andel A=G	Ord
100 % / 6 av 6	омар
95,5 % / 21 av 22	краб
95,2 % / 80 av 84	рак
77,8 % / 21 av 27	микроб
50 % / 3 av 6	кальмар
0 % / 0 av 8	вирус

I likhet med i forrige kapittel, ser man at for *вирус* gjør det ingen forskjell om ordet står i entall eller flertall. Det får uansett A=N. *Микроб* fikk også 0 % A=G, men med tanke på at det kun var ett eksempel med *микроб*, og at det i alle andre tabeller har fått middels til høy svarandel A=G, tror jeg ikke man kan stole på dette resultatet. *Омар* fikk også høy svarandel A=G i entallstabellen i forrige kapittel, 86,3 %, og får 100 % i entall i korpusundersøkelsen. Tendensen fra tilsvarende avsnitt i forrige kapittel, var at bortsett fra *вирус*, som får A=N uansett, fikk de testede ordene en noe høyere andel A=G i entall.

I tabell 18 og 19 så vi bare på eksempler med de samme verbene som i spørreundersøkelsen. I korpus forekommer imidlertid også andre verb, og tabell 20 sammenligner hvordan andelen A=G blir når man ser på alle verbene kontra å se på bare de verbene som også ble brukt i spørreundersøkelsen.

Tabell 20. En oversikt over andel A=G hos de undersøkte ordene. Til venstre er eksempler med alle typer verb tatt med, mens kolonnen til høyre kun viser eksempler med verb som ble brukt i spørreundersøkelsen. (kun ord i entall)

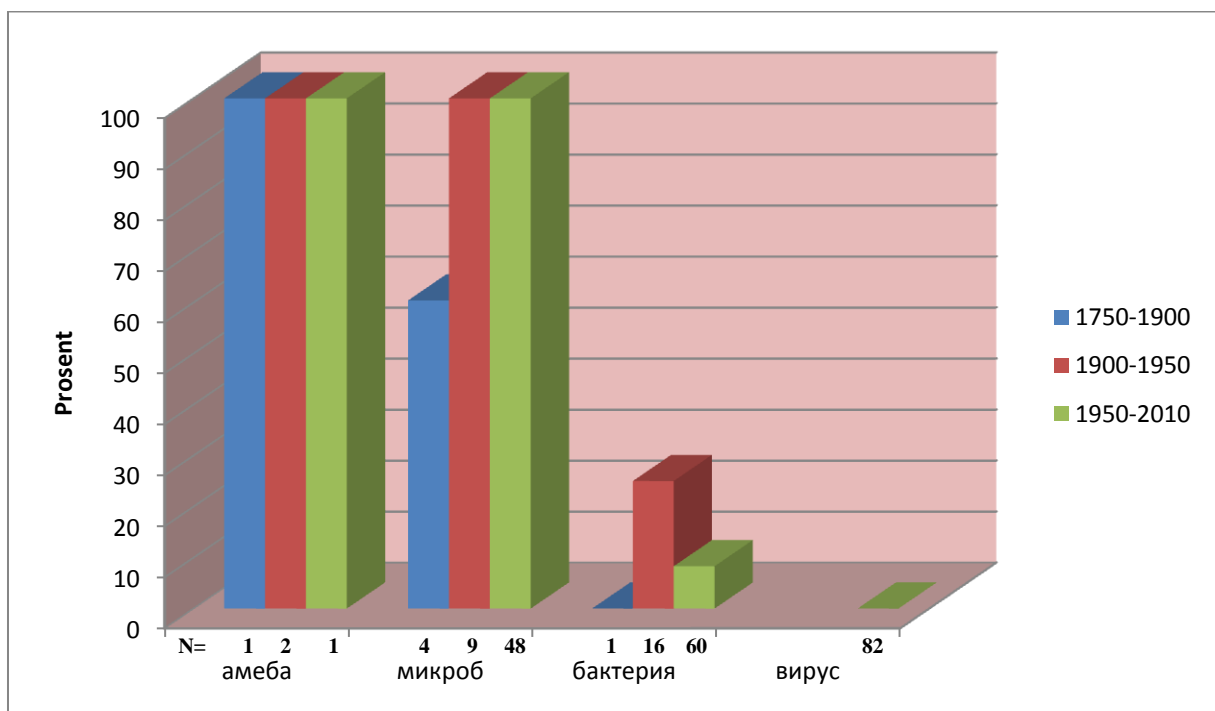
Ord (alle verb)			Ord (kun verbene fra spørreskjemaet)		
краб-	100 %	34 av 34	краб-	100 %	10 av 10
омар-	100 %	7 av 7	омар-	100 %	2 av 2
кальмар-	100 %	4 av 4	кальмар-	(ingen eksempler)	
рак-	100 %	1 av 1	рак-	(ingen eksempler)	
микроб-	15,4 %	2 av 13	микроб-	0 %	0 av 1
вирус-	0 %	0 av 109	вирус-	0 %	0 av 2

Når man tar med alle verbene, ser man at alle sjødyrene får 100 % A=G. *Микроб* derimot får genitivlik akkusativ i kun 15,4 % av tilfellene og *вирус* får 0 % A=G og bøyes med nominativlik akkusativ i alle tilfellene. *Вирус* er også det eneste ordet som ikke har noen variasjon i bruken av A=G. Uavhengig av om det står i entall eller flertall, hvilke verb det kombineres med får *вирус* inanimat status.

I undersøkelsen min ser det ut til at sjødyrene får høyere andel A=G i entall enn mikroorganismene. Det stemmer overens med den generelle hypotesen om at "sjansen for genitivlik akkusativ er større hos sjødyr enn hos mikroorganismer". Allikevel tør jeg ikke konkludere med noe sikkert. Det er det for lite og varierende antall eksempler til. Man kan også argumentere med at andre typer sjødyr kanskje ville ha gitt mindre andel A=G. For eksempel *креветка*. Akkurat *креветка* faller utenom sammenligningen siden det er hunkjønn, men andre små sjødyr som for eksempel *трепанг* og *моллюск* kanskje kunne ha gitt et annet resultat. I tillegg ser man at *микроб* får høyere andel A=G når flere verb og dermed flere eksempler tas med.

3.5 Utvikling i bruken av animatum over tid

Stefanovic (2009) mente å se en tendens til at bruken av animatum i serbisk er i ferd med å forandre seg i retning mot å bruke mindre genitivlik akkusativ. Dette gjorde at jeg ville undersøke i korpuset om det er en utvikling i bruken av animatum over tid. Figur nr 3 viser en oversikt over bruken av genitivlik akkusativ hos mikroorganismer i ulike tidsperioder. Alle verb er tatt med, også de som kan vise genitivlik akkusativ. Dette er gjort fordi resultatene så langt i oppgaven tyder på at det får lite utslag på andelen A=G.

Figur 3. En oversikt over bruken av A=G hos mikroorganismer i forskjellige tidsperioder. Alle verb er tatt med, også de som kan ta partitiv genitiv. (kun flertall) Antall mulige er merket med tall under hver søyle.

Ruscorpora inneholder få eldre tekster. For å få nok eksempler, valgte jeg derfor å betrakte perioden fra 1750 til 1900 under ett. Det ville imidlertid ha vært bedre å delt denne perioden inn i tre femtiårsperioder. Ellers er figuren delt inn i følgende tidsperioder: 1900-1950 og 1950-2010. Det var svært få eksempler med *амеба*; bare fire til sammen, noe som gjør det vanskelig å si noe sikkert. *Амеба* får A=G i alle tilfellene. *Микроб* har 60,4 % A=G i den eldste tidsperioden. Fra 1900 til 2010 får det imidlertid 100 % A=G. *Бактерия* får jevnt over lav eller ingen andel A=G, og det er i den midterste tidsperioden, fra 1900 til 1950, at andelen A=G er høyest. *Вирус* får konsekvent A=N uavhengig av tidsperiode. Det er dessverre veldig varierende antall eksempler for de ulike tidsperiodene.

Tabell 21. En oversikt over bruken av A=G hos sjødyr i forskjellige tidsperioder. Alle verb er tatt med, også de som kan ta partitiv genitiv. N betyr det totale antall. (kun flertall)

	1750-1900	1900-1950	1950-2010
омар	66,7 % N=3	100 % N=4	100 % N=8
краб	(ingen eksempler)	100 % N=11	96,9 % N=32
рак	96,4 % N=28	100 % N=43	97,1 % N=70
кальмар	(ingen eksempler)	(ingen eksempler)	63,6 % N=11
креветка	(ingen eksempler)	100 % N=6	51,9 % N=54
устрица	42,9 % N=21	60 % N=30	62,5 % N=64

Tabell 21 viser en oversikt over bruken av A=G hos sjødyr i forskjellige tidsperioder. Det er for få eksempler til å kunne si noe sikkert, men det ser ut til at bruken av animatum er omtrent den samme i de forskjellige tidsperiodene. På grunn av den ujevne fordelingen av eksempler, får man noen merkelige resultater, som for eksempel at *креветка* får 100 % A=G i perioden fra 1900 til 1950. Rangeringen på dyrene er imidlertid stort sett den samme. *Омар*, *краб* og *рак* får middels til høy andel A=G i alle tidsperiodene, mens *креветка* og *устрица* er de sjødyrene med lavest andel A=G, noe som stemmer overens med tidligere resultater. Det er for få eksempler med *кальмар* til å kunne se på hvordan bruken av animatum for *кальмар* er i ulike tidsperiodene.

3.6 Hvordan virker de to faktorene "substantivets betydning" og "verbets betydning" sammen?

I forrige kapittel viste jeg at den enkeltfaktoren som ser ut til å bety mest for å avgjøre om et ord skal bøyes som animatum eller inanimatum, er selve substantivet. Dette illustrerte jeg gjennom en rekke eksempler, bl.a. ved å sammenligne andel A=G hos sjødyr generelt og hos sjødyr i oppskriftssetninger. Det samme har jeg gjort i dette kapitlet, noe som vises i nedenstående tabell. Siden det er langt færre eksempler med hvert ord i korpusundersøkelsen enn i spørreundersøkelsen, vil ikke denne tabellen bli like nøyaktig. Sammen med det andre materialet som presenteres i dette avsnittet, vil den imidlertid kunne si noe om fordelingen av A=G hos de undersøkte sjødyrene.

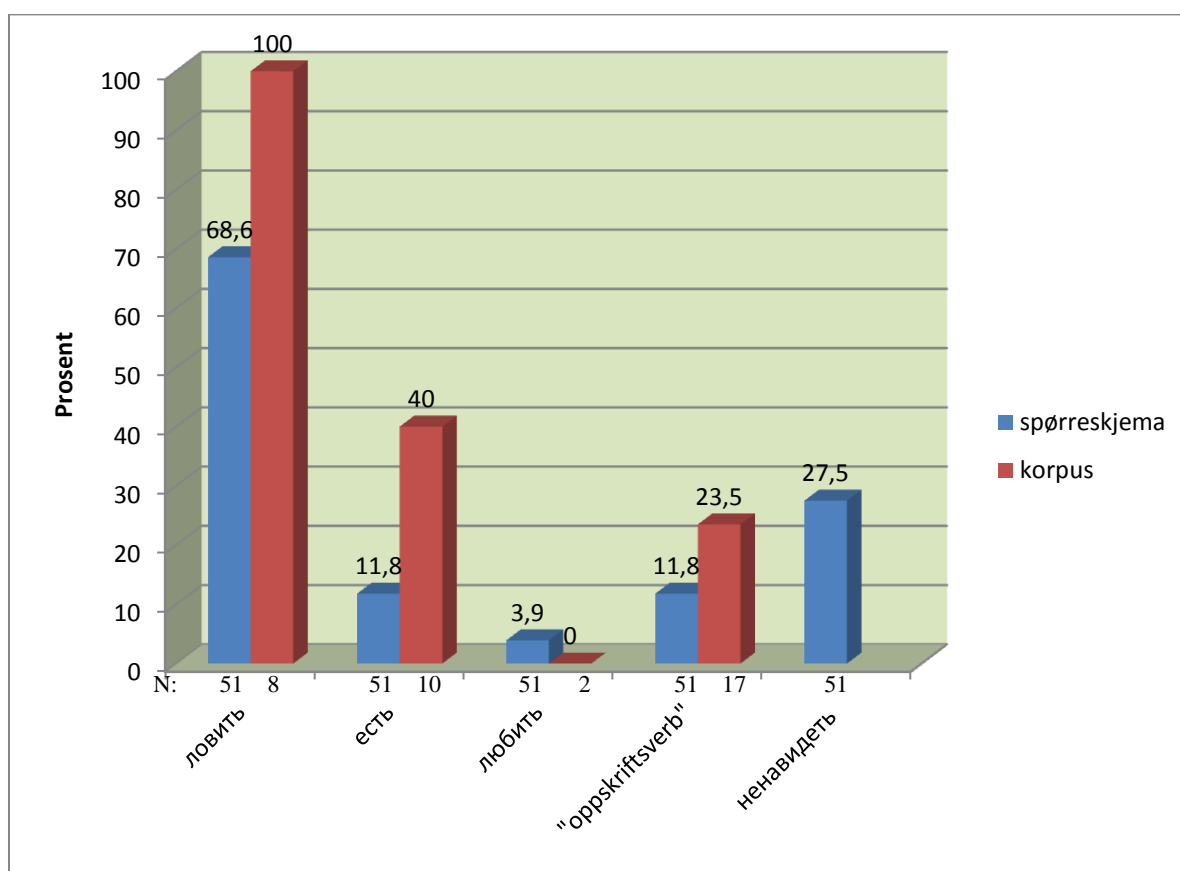
Fordelen med en spørreundersøkelse kontra en korpusundersøkelse, er at den gir et høyere antall eksempler per substantiv/verb, og et jevnere antall eksempler. Dette muliggjorde en direkte sammenligning av hvordan de ulike sjødyrene reagerte når de ble kombinert med forskjellige verb. To av faktorene som avgjør om et substantiv skal få A=G eller A=N, er substantivet selv og verbet det kombineres med, og målet er å finne ut hvilken av faktorene som veier tyngst. En slik direkte sammenligning av verb og substantiv er ikke mulig på bakgrunn av korpusdataene, men man kan se tendenser som støtter opp om dataene fra spørreundersøkelsen.

Hvis man tar for seg de fem verbene som også ble brukt i forrige kapittel, *ловить*, *есть*, *любить*, *ненавидеть* og verb fra oppskrifter, bl.a. *добавить*, får man følgende resultater: *Ловить* fremkaller genitivlik akkusativ hos alle sjødyrene, noe som gjør nærmere undersøkelser uinteressante, siden det alltid vil være verbet som veier tyngst. *Ловить* hadde også høy svarandel A=G i forrige kapittel, 91,5 %, noe som tyder på at dette er et veldig "sterkt" verb. *Ненавидеть* kan heller ikke undersøkes nærmere, siden det ikke finnes eksempler i korpus hvor *ненавидеть* kombineres med de undersøkte sjødyrene. Da gjenstår det tre typer verb, *любить*, *есть* og oppskriftsverb. Det var svært få eksempler med *любить* og derfor har jeg utelatt det. Da er det bare *есть* og oppskriftsverb tilbake. Også her er det få eksempler, men det ser ut til at antagelsen om at det er substantivet som veier tyngst, stort sett stemmer. Unntaket er *ловить*. Hvis vi ser nærmere på *рак*, ser vi at den generelle andelen A=G er 96,7 %. Kombinerer vi *рак* med *есть* blir andelen A=G 93,3 %. I oppskriftssetninger er andelen A=G 91,3 %. Det ser ut til at det er selve substantivet *рак* som bestemmer den generelt høye andelen A=G, og at *есть* og oppskriftsverbene kan trekke den litt ned. Ellers ser rangeringen av dyrene ut til å være den samme uansett. *Креветка*, for eksempel, får lav andel A=G både generelt og med alle verbene bortsett fra *ловить*. Likeledes får *рак* alltid høy andel A=G.

Tabell 22. En sammenligning av A=G hos sjødyr generelt, hos sjødyr kombinert med *есть*, og hos sjødyr i oppskriftssetninger. N betyr det totale antall eksempler. (kun flertall)

Andel A=G hos sjødyr generelt ¹⁶			Andel A=G hos sjødyr kombinert med <i>есть</i>			Andel A=G hos sjødyr i oppskriftssetninger		
краб-	95,5 %	N=22	краб-	100 %	N=4	краб-	100 %	N=1
омар-	100%	N=6	омар-	100 %	N=2	омар-	100 %	N=2
рак-	95,2 %	N=84	кальмар-	(ingen eksempler)		кальмар-	(ingen eksempler)	
кальмар-	50 %	N=6	рак-	93,3 %	N=30	рак-	91,3 %	N=23
устрица-	49,2 %	N=61	устрица-	47,6 %	N=42	устрица-	46,3%	N=42
креветка-	43,2 %	N=37	креветка-	42,9 %	N=7	креветка-	37,5 %	N=16

Det verbet som i størst grad evner å påvirke andelen A=G hos sjødyrene, er *ловить*. Spesielt tydelig blir det hvis man ser på fordelingen av A=G hos *креветка*. Dette vises i figur 4.

Figur 4. En oversikt over fordelingen av A=G hos *креветка*. Det totale antallet eksempler står med tall under hver søyle.

Ненавидеть faller utenfor sammenligningen siden det ikke er eksempler med det i korpuset. Ellers ser man at i spørreundersøkelsen varierer andelen A=G hos *креветка* fra 3,9 % når det kombineres med *любить* til 68,6 % når det kombineres med *ловить*. I korpus er de tilsvarende tallene 0 og 100 %. Det er også verdt å nevne at i de setningene hvor *креветка*

¹⁶ Gjennomgangen av A=G hos sjødyr gjelder kun de sjødyrene som er med i min undersøkelse, *креветка*, *краб*, *омар*, *кальмар*, *рак* og *устрица*.

kombineres med *добавить*, får det allikevel A=N. Det er imidlertid ganske få eksempler med hvert verb, og derfor kan man ikke trekke sikre konklusjonen på bakgrunn av disse tallene.

Tabell 24 viser en oversikt over hvordan genitivlik akkusativ fordeles hos de undersøkte sjødyrene når de kombineres med andre verb enn de som ble brukt i spørreundersøkelsen. Kolonnen til venstre viser alle verbene, mens kolonnen som heter A=G, viser antall eksempler. 1 av 1 betyr at det var kun ett eksempel med det aktuelle verbet, og at det eksemplet var en genitivlignende akkusativ. Jeg tar i denne tabellen ikke stilling til om eksemplene er "ekte" genitivlignende akkusativer eller om de er partitive genitiver. Så langt har undersøkelsen min vist at det ikke ser ut til å spille så stor rolle. Verbet *брать*, for eksempel, har totalt fem eksempler, hvorav tre er genitivlignende akkusativer. Det er det 3 av 5 symboliserer.

Tabell 23. En oversikt over andelen A=G hos sjødyrene når de kombineres med andre verb enn de som er med i spørreundersøkelsen. (kun flertall)

	кальмар	краб	креветка	омар	рак	устрица	A=G	Prosent
брать	1 av 1		1 av 1		2 av 2	1 av 2	5 av 6	= 83,3 %
бросать						1 av 1	1 av 1	= 100 %
видать					1 av 1		1 av 1	= 100 %
возить		1 av 1	0 av 1		1 av 1	1 av 2	3 av 5	= 60 %
встречать		1 av 1					1 av 1	= 100 %
выбирать					1 av 1		1 av 1	= 100 %
вываливать					2 av 2		2 av 2	= 100 %
выдавать					1 av 1		1 av 1	= 100 %
выкидывать					0 av 1		0 av 1	= 0 %
выкладывать			0 av 1				0 av 1	= 0 %
вынимать						1 av 1	1 av 1	= 100 %
выписывать						1 av 1	1 av 1	= 100 %
выращивать			1 av 1		1 av 1	1 av 1	3 av 3	= 100 %
высылать	1 av 1						1 av 1	= 100 %
вытаскивать		1 av 1					1 av 1	= 100 %
губить					1 av 1		1 av 1	= 100 %
дать						3 av 3	3 av 3	= 100 %
добывать		2 av 2				2 av 2	4 av 4	= 100 %
доставлять						1 av 1	1 av 1	= 100 %
доставать		1 av 1			4 av 4	1 av 1	6 av 6	= 100 %
забирать					1 av 1		1 av 1	= 100 %
завертывать	1 av 1						1 av 1	= 100 %
загонять					1 av 1		1 av 1	= 100 %
заказывать		1 av 1	1 av 1			1 av 3	3 av 5	= 60 %
заменять					1 av 1		1 av 1	= 100 %
записывать		1 av 1				1 av 1	2 av 2	= 100 %
запоминать					1 av 1		1 av 1	= 100 %
заставать					0 av 1		0 av 1	= 0 %
знать					1 av 1		1 av 1	= 100 %
иметь в виду						1 av 1	1 av 1	= 100 %

класть	0 av 1	1 av 1		1 av 1	1 av 2	0 av 1	3 av 5	= 60 %
кормить		1 av 1			3 av 3		4 av 4	= 100 %
покупать	1 av 1	2 av 2		1 av 1	4 av 4	2 av 3	10 av 11	= 90,9 %
находить				1 av 1	1 av 1		2 av 2	= 100 %
нападать на					1 av 1		1 av 1	= 100 %
наполнять					1 av 1		1 av 1	= 100 %
напоминать			1 av 1				1 av 1	= 100 %
нарисовать			1 av 1				1 av 1	= 100 %
носить	0 av 1	4 av 4	0 av 1	2 av 2	1 av 1	3 av 4	10 av 13	= 76,9 %
обнаруживать			1 av 1				1 av 1	= 100 %
освещать			1 av 1				1 av 1	= 100 %
откидывать		1 av 1					1 av 1	= 100 %
открывать						1 av 1	1 av 1	= 100 %
отнимать					1 av 1		1 av 1	= 100 %
перейти на			0 av 1			0 av 1	0 av 2	= 0 %
подавать				1 av 1		4 av 6	5 av 7	= 71,4 %
подкармливать					1 av 1		1 av 1	= 100 %
позволять себе		1 av 1					1 av 1	= 100 %
посылать		1 av 1			2 av 2		3 av 3	= 100 %
поставлять					1 av 1	0 av 2	1 av 3	= 33,3 %
потреблять					1 av 1		1 av 1	= 100 %
предлагать			0 av 1				0 av 1	= 0 %
представлять себе						1 av 1	1 av 1	= 100 %
прикрывать					1 av 1		1 av 1	= 100 %
приобретать			0 av 1				0 av 1	= 0 %
присылать						2 av 2	2 av 2	= 100 %
прихватывать					1 av 1		1 av 1	= 100 %
продавать		1 av 1	1 av 1			1 av 1	3 av 3	= 100 %
разбалтывать				1 av 1			1 av 1	= 100 %
разбивать						1 av 1	1 av 1	= 100 %
скупать		1 av 1					1 av 1	= 100 %
смотреть на					2 av 2		2 av 2	= 100 %
собирать			2 av 2		2 av 2		4 av 4	= 100 %
споминать					1 av 1		1 av 1	= 100 %
срывать		1 av 1					1 av 1	= 100 %
тащить					2 av 2		2 av 2	= 100 %
требовать					1 av 1	2 av 2	3 av 3	= 100 %
хотеть				1 av 1		2 av 2	3 av 3	= 100 %
убивать			2 av 2				2 av 2	= 100 %
увидеть			0 av 1		6 av 6	0 av 1	6 av 8	= 75 %
умершвлять			1 av 1				1 av 1	= 100 %
уплетать					1 av 1		1 av 1	= 100 %
	кальмар	краб	креветка	омар	рак	устрица		
	4 av 6 = 66,7 %	22 av 22 = 100 %	13 av 20 = 65 %	8 av 8 = 100 %	55 av 57 =96,5 %	35 av 48 = 72,9 %		

Den relativt høye andelen A=G hos sjødyrene skyldes nok at denne tabellen inneholder mange verb som potensielt kan ta partitiv genitiv, bl.a. *заказать* og *добыть*. Rekkefølgen på sjødyrene, rangeringen dem imellom, er imidlertid den samme som ellers i korpusundersøkelsen. Det er dessverre for få eksempler av hvert verb til å kunne si noe om hvilke typer verb som spesielt ser ut til å fremkalle A=G. *Краб* og *омар* får 100 % A=G, noe som stemmer ganske godt med resultatene ellers i undersøkelsen. *Креветка* er det sjødyret med lavest andel A=G (65 %). Dette samsvarer også med tidligere funn. For *кальмар* og *устрица* er de tilsvarende tallene 66,7 % og 72,9 %. I korpusundersøkelsen generelt har *кальмар* og *устрица* middels til høy andel A=G, og det som er av variasjon, kan skyldes verb som kan ta partitiv genitiv og ulikt antall eksempler. *Рак* har en andel A=G på 96,5 %, og det er et stabilt tall. *Рак* ser ut til å fremkalle genitivlik akkusativ uansett hvilke verb det kombineres med. Det er ingen store overraskelser i resultatene som vises i denne tabellen, og de støtter antagelsen om at det som først og fremst bestemmer om et substantiv skal få A=G eller A=N, er substantivet selv og hvilken plassering det har i animatumhierarkiet. *Ловить* er dog et unntak, siden undersøkelsen min tyder på at dette verbet alltid utløser A=G, uansett hvilket sjødyr det er snakk om.

3.7 Konklusjon

I dette kapitlet har jeg presentert resultatene fra min korpusundersøkelse om sjødyrs og mikroorganismers plass i animatumkategorien.

Jeg ville undersøke ulike faktorer for å se hva som egentlig spiller en rolle for hvorvidt et substantiv skal få genitivlik akkusativ eller ikke. Disse faktorene er substantivets betydning, verbets betydning, entall vs. flertall, talerne/informantene og hvordan de to faktorene ”substantivets betydning” og ”verbets betydning” virker sammen. Jeg formulerte også fire hypoteser:

1. Sjansen for genitivlik akkusativ er større hos sjødyr enn hos mikroorganismer.
2. Setninger med ”*ловить*” får stor svarandel A=G, mens setninger fra oppskrifter vil få lav svarandel A=G. Alle andre verb som er kombinert med sjødyr vil få en svarandel A=G som er midt i mellom.
3. Animatum står sterkere i entall enn i flertall.
4. Mikroorganismer får oftere genitivlik akkusativ når de fremstilles som aktive enn når de fremstilles som passive.

I avsnitt 3.2 fokuserte jeg på substantivets betydning. I likhet med i spørreundersøkelsen, så vi en tendens til at sjødyr oftere får genitivlik akkusativ enn mikroorganismer. Når man knytter det til den første hypotesen, ser man at det for en stor del stemmer. Det er imidlertid to unntak: *микроб* har høy andel A=G og *креветка* har kun middels høy andel.

I avsnitt 3.3 fokuserte jeg på verbets betydning. Jeg så på sjødyr og mikroorganismer hver for seg. I likhet med i spørreundersøkelsen, er det *ловить* som oftest fremkaller genitivlik akkusativ hos sjødyrene, og det skjer i alle tilfellene. *Есть* og oppskriftsverb får en andel A=G på hhv. 68,1 % og 62,7 %. Dette stemmer også bra overens med de tilsvarende tallene fra spørreundersøkelsen. *Любить* får en mye lavere andel A=G i korpusundersøkelsen enn i spørreundersøkelsen, noe som kan skyldes at det er få eksempler med *любить*. *Невидеть* faller utenfor sammenligningen, siden det ikke fantes eksempler med det i korpuset. Når man sammenligner disse resultatene med hypotese nr 2, ser man at det til dels stemmer. *Любить* og oppskriftsverbene bryter imidlertid mønsteret noe. Fire av oppskriftssetningene inneholder verbet *добавить*, som kan ta partitiv genitiv. Alle disse setningene fikk imidlertid A=N. Hos mikroorganismene ser det ut til at verbet har lite å si. I tabellen som inkluderer de samme verbene som ble brukt i spørreundersøkelsen, viser resultatene at de verbene som fremstiller mikroorganismene som passive, faktisk sjeldnere fremkaller genitivlik akkusativ enn de som fremstiller dem som aktive. Dette tyder på at hypotese nr 4 ikke stemmer helt.

I avsnitt 3.4 undersøkte jeg om det var forskjell på bruken av animatum i entall og flertall. Jeg ville undersøke følgende ord: *краб, омар, рак, кальмар, микроб* og *вирус*. Det var svært få eksempler som inneholdt de samme verbene som ble brukt i spørreundersøkelsen, nemlig *изучать/исследовать* og *убивать/уничтожать*. Derfor valgte jeg også å se på eksempler med andre verb. Alle sjødyrene fikk 100 % A=G, men det var veldig få eksempler, så resultatene er usikre. *Микроб* fikk derimot veldig lav andel A=G. *Вирус* hadde et høyere antall eksempler og resultatene viser at det ikke gjør noen forskjell om ordet står i entall eller flertall. Det får konsekvent A=N. Dette viser at hypotese 3 bare delvis stemmer.

I avsnitt 3.5 undersøkte jeg om bruken av animatum har forandret seg over tid. De tidsperiodene jeg så på var, 1750-1900, 1900-1950 og 1950-2010. Enkelte ord hadde kun eksempler fra den siste tidsperioden, og det var derfor vanskelig å trekke noen konklusjoner om hvorvidt bruken av animatum er under forandring.

I avsnitt 3.6 undersøkte jeg hvordan de to faktorene ”substantivets betydning” og ”verbets betydning” virker sammen. Jeg så på flere setninger, og kan konkludere med følgende: Det ser ut til at substantivet er den faktoren som veier tyngst, men at verbet trekker andelen A=G opp eller ned til en viss grad.

Man kan oppsummere funnene i dette kapittelet på følgende måte: Når det gjelder sjødyr, øker verb og sammenhenger hvor objektene kan oppfattes som levende og aktive, sjansen for at det skal bøyes med genitivlik akkusativ. For mikroorganismene, ser det ut til at verbene har mindre å si. Det ser imidlertid ut til at enkelte substantiv ofte får A=G uansett hvilke verb de konstrueres med. Med andre ord, den reelle animate statusen til ordet er også viktig.

4. Konklusjon

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan den animate statusen er til ti utvalgte ord i kategoriene ”små sjødyr” og ”mikroorganismer”. De undersøkte ordene er *кальмар, краб, креветка, омар, рак, устрица, вирус, бактерия, микроб* og *амеба*. Alle sjødyr og mikroorganismer er strengt tatt levende, men hvordan er det med disse ordene? De er langt fra prototypen på et levende vesen og er i grenseland for hva som kan regnes med til animatumkategorien. Jeg gjennomførte to ulike undersøkelser; en spørreundersøkelse med informanter og en korpusundersøkelse. Målet var å finne ut hvilke(n) faktor(er) som har størst betydning for om et ord skal regnes som animat eller inanimat. De undersøkte faktorene var: substantivets betydning, verbets betydning, entall vs. flertall, talerne/informantene, utvikling av animatum over tid og hvordan de to faktorene ”substantivets betydning” og ”verbets betydning” virker sammen. I tillegg formulerte jeg følgende hypoteser:

1. Sjansen for genitivlik akkusativ er større hos sjødyr enn hos mikroorganismer.
2. Setninger med ”*ловить*” får stor svarandel A=G, mens setninger fra oppskrifter vil få lav svarandel A=G. Alle andre verb som er kombinert med sjødyr vil få en svarandel A=G som er midt i mellom.
3. Animatum står sterkere i entall enn i flertall.
4. Det vil ikke være forskjell i informantenes bruk av animatum.
5. Mikroorganismer får oftere genitivlik akkusativ når de fremstilles som aktive enn når de fremstilles som passive.

Hypotese nr 1, 2 og 4 ble bekreftet, mens hypotese nr 5 ble avkreftet. Jeg fikk ikke nok data til å kunne vurdere hypotese nr 3.

De viktigste resultatene er:

- Sjansen for genitivlik akkusativ **er** større hos sjødyr enn hos mikroorganismer. (hypotese nr 1)
- Setninger med ”*ловить*” får stor svarandel A=G, mens setninger fra oppskrifter vil få lav svarandel A=G. Alle andre verb som er kombinert med sjødyr vil få en svarandel A=G som er midt i mellom. (hypotese nr 2)
- Det ser ikke ut til å være forskjell i informantenes bruk av animatum. (hypotese nr 4)
- For mikroorganismene har verbet svært lite å si for hvorvidt det skal få A=G eller ikke. *Вирус* for eksempel bøyes som inanimat i absolutt alle eksemplene. (hypotese nr 5)

Særlig korpusundersøkelsen har ganske få eksempler, noe som statistisk sett er en svakhet. Lignende undersøkelser med mer data vil kunne gi sikrere svar på bl.a. følgende områder:

- Forskjell i bruk av animatum blant ulike aldersgrupper
- Forskjell i bruk av animatum i ulike tidsperioder
- Forskjell i bruk av animatum i entall kontra flertall

5. Referanser

- Bjørnflaten, J. I., 2003, Eldre slaviske tekster. Kompendium: Universitetet i Oslo, s. 56.
- Comrie, B., 1989, Language Universals and Linguistic Typology: Oxford, Blackwell Publisher, s.185-199.
- Enger, H.-O., and T. Nessel, 2009, Constraints on Diachronic Development: The Animacy Hierarchy and the Relevance Constraint, 1-16.
- Janda, L., 1996, Figure, Ground, and Animacy in Slavic Declension, *Slavic and East European Journal*, **40:2**.
- Janda, L., 1999, Whence virility? , in *Slavic Gender Linguistics*, M. H. Mills, ed., John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia,
- Langacker, R. W., 1987, Foundations of Cognitive Grammar. Vol. 1. Theoretical Prerequisites v. 1: Stanford Stanford University Press, s.128.
- Langacker, R. W., 1991 Foundations of Cognitive Grammar. Vol. 2. Descriptive Application: Stanford, Stanford University Press, s.s. 546
- Langacker, R. W., 2008, Cognitive Grammar: A Basic Introduction Oxford, Oxford University Press, s.s. 55
- Lewandowska-Tomaszczyk, B., 2007, Polysemy, Prototypes and Radial Categories, in *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, s. 139 - 169. , D. Geeraerts, and H. Cuyckens, eds., Oxford University Press, Oxford, s.s. 139 - 169. .
- Lunt, H. G., 2001, Old Church Slavonic Grammar (seventh revised edition): Berlin/New York, Mouton de Gruyter, s.143
- Mathiassen, T., 1996, Russisk grammatikk: Oslo, Oslo Universitetsforlag, s.s. 173-174.
- Narušević, A., 2002, Несколько вопросов о категории одушевленности / неодушевленности "Русский язык", (41).
- Rosch, E., and C. B. Mervis, 1975, Family resemblances, in *Cognitive Psychology* 7, 573-605, s.573-605.
- ruscorpora.ru; <http://ruscorpora.ru/en/corpora-intro.html>; (Sist lest 9.4.2010)
- Sanders, G., 1984, "Adverbials and objects", in *Objects: Towards a theory of grammatical relations*, 221-241, F. Plank, ed., Academic Press, London, Orlando, San Diego, s.221-241.
- Stefanovic, M., 2009, Yet another look at the category of animacy, in *Slavic Cognitive Linguistics Conference* 1-30, Praha.
- Timberlake, A., 2004, A Reference Grammar of Russian: Cambridge, the Press Syndicate of the University of Cambridge, s.165-171.

Wikipedia; <http://da.wikipedia.org/wiki/Korpuslingvistik> (Sist lest 9.4.2010)

Wikipedia; Virility.<http://en.wikipedia.org/wiki/Virility>; (Sist lest 23. 02. 2010)

Ицкович, В. А., 1980, "Существительные одушевленные и неодушевленные в современном русском языке (норма и тенденция)", *Вопросы языкознания*, (4).